

EGO

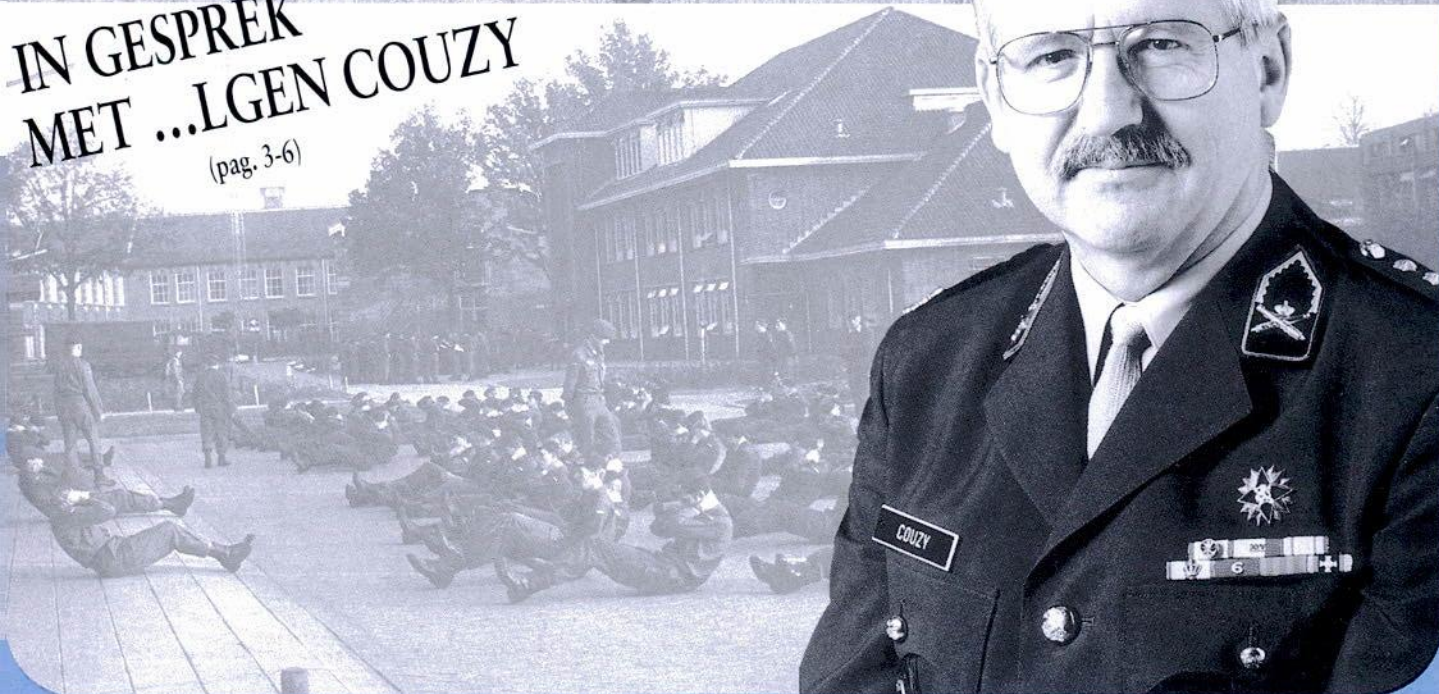
OKTOBER 1993

MAANDBLAD VAN DE HUMANISTISCH GEESTELIJKE VERZORGING BIJ DE KRIJGSMACHT

IN GESPREK
MET ...LGEN COUZY
(pag. 3-6)

In dit
nummer o.a.:

● Een kans voor iedereen? – Educatief centrum Schaarsbergen ● Erik de Bruin
bewees de atletiek geen dienst ● Popmuziek ● Autoloos ● Arend van Dam
● Koloniale oorlog – De onverwerkte geschiedenis van Nederland ● Parel Marie-
Laure Béraud ● Volgende oen ● Kamagurka ● Natuurkalender 1994 ● Boeken

nr. 10, oktober 1993, 32e jaargang
Abonnementsprijs f 15,- per jaar, te
storten op postbankrekening 480414
t.n.v. Hoofdraadsman HGV te Zeist.
Militairen ontvangen het blad op aan-
vraag zonder betaling.

Redaktie:

Jan den Boer, Klazien van Brandwijk
Wiltjer, Wim Heij (voorz.), Peter
Samwel, Jos Siersma, Frank Spoelstra,
Jan Sulman.

Vaste medewerkers:

Theo Carree, Arend van Dam, Evert
van Dijk, Gerard van Erkelens, Sabine
Funneman, Cor Hoekstra (CORK),
Pieter de Jager, Tom Janssen, Stef
Kessels, Willy Lohmann, Frits Maas,
Len Munnik, René Nauta, Marco van
Nek, Leonore van Opzeeland, Cor
Out, Tom Pauka, Freek Pol, Rien
Robijns, Karel Roskam, Paul Rutten,
Hans Schonk, Klaas Soesbeek, Jan
Stoof, Wessel Visser, Leon Wecke,
Hans van Wissen.

Eindredactie en vormgeving:

Frank Spoelstra
Redaktiesekretariaat:
Erika Krijt-Leyendekkers
Prepress/Lithografie/Druk:
Brouwer Offset Utrecht b.v.

Adres redactie en administratie:

Bureau Hoofdraadsman,
Coornherthuis, Oranje Nassaulaan 71,
3708 GC Zeist, tel. 03404-20906.

Bijdragen in EGO verschijnen op per-
soonlijke titel en vertegenwoordigen
niet noodzakelijkerwijs de visie van de
redactie of de dienst HGV.

Inhoud

Intimidatie en geweld	2
In gesprek met ...lgen Couzy	3
Popmuziek	7
Een kans voor iedereen?	8
Het zelfde liedje	10
Autoloos	11
Nord	12
Poster:	14
Volgende oen/Kamagurka	16
Erik de Bruin	17
Koloniale oorlog	18
Vragen staat vrij/Puzzel	20
Parel Marie-Laure Béraud	22
Boeken	24
Prikkels/Cartoonboek Arend van Dam	26
Natuurkalender 1994	27
Willy Lohmann	28

Foto's voorpagina: AVDKL

Foto pag. 21: Gerard van Erkelens

INTIMIDATIE EN GEWELD

Halverwege de jaren tachtig kwamen er aan de lopende band voorbeelden van
misstanden bij de krijgsmacht (in het bijzonder de KL) naar buiten.

Verschuinselen van intimidatie en geweldplegingen die steeds enkele vaste ge-
gevenheden vertoonden, te weten:

- ze deden zich met name voor in de opleidingssituatie bij de wapens,
- de daders bleken, wisselend, kaderleden en opleidelingen te zijn,
- de slachtoffers waren nagenoeg altijd opleidelingen,
- en er was bijna altijd ook sprake van enige vorm van seksualiteit.

De militaire en politieke leiding konden, ondanks naarstige pogingen een en an-
der te ontkennen cq te bagatelliseren, niet verhinderen dat de kranten er bol van
stonden, de VVDM er een boek over uitgaf ('Tegen-Geweld') de Kamer er inten-
sief over debatteerde. Dit alles mondde tenslotte uit in een door het Ministerie
van Defensie gelast onderzoek door het Instituut voor sociaal-wetenschappelijk
onderzoek van de Katholieke Universiteit Brabant. Met de aanbevelingen, die het
onderzoeksrapport 'Geweld in de krijgsmacht' destijds vergezelden, stemden wij
van harte in. Wel meenden wij dat deze onvoldoende waren en bepleitten wij de
noodzaak van een fundamentele aanpak (EGO, september 1990).

De afgelopen jaren leek het erop dat de genomen maatregelen effect sorteerden.
Er deden zich immers nagenoeg geen geruchtmakende affaires meer voor.
Ingewijden hadden daarover zo hun twijfels. Blevén uitglijdert uit omdat het mo-
rele gehalte van de mensen (kaderleden en soldaten) nu ineens zo was gestegen of
was een en ander op rekening te schrijven van de angst voor strafmaatregelen?
De recent in het nieuws verschenen intimidatie en geweldpraktijken lijken te be-
vestigen dat het enige tijd uitblijven van dit soort misstanden eerder gebaseerd
was op 'vrees voor straf' dan op 'zo behoren mensen niet met elkaar om te gaan'.

Vanuit de zorg voor allen in de krijgsmacht (daders en slachtoffers) bepleitten we
nogmaals de noodzaak van structurele maatregelen. Over wat wij daar precies
onder verstaan zullen wij - wellicht door de omstandigheden gedwongen - in de
toekomst nog wel weer eens terugkomen. Wij volstaan nu met het nadrukkelijk
herhalen van een eerder gedane aanbeveling:

De opleidings/vormingssituatie dient zo te worden gestructureerd, dat het onder-
kennen van de toelaatbaarheidsgrenzen gemeengoed kan worden voor iedere
deelnemer aan dat proces. Dat betekent informatie aan de pas opgekomen mili-
tairén; doelmatige informatie die kan worden gehanteerd om in konkrete situ-
aties mede de grenzen te kunnen trekken.

Zolang het in opleidingssituaties vaag blijft wat mag en (vooral) niet mag, zolang
in diezelfde situaties de ruimte niet wordt geboden elkaar te wijzen op grensover-
schrijdingen, zullen dit soort misstanden zich bij herhaling voor blijven doen.
Daar kan de krijgsmacht voor kiezen, maar dan dient men wel te beseffen dat
men daar mensen voor opoffert, dienstplichtigen zowel als vrijwilligdienenden.

Redaktie

IN GESPREK MET ...LGEN

H.A. COUZY (1)

De krijgsmacht kent momenteel woelige tijden. De taakstelling van de strijdkrachten wordt immers ingrijpend gewijzigd, terwijl het daaraan gekoppelde uitzendbeleid voor het personeel nogal wat konsekwenties heeft. Voegt men daar nog de afschaffing van de opkomstplicht en de krachtige reductie op het personeelsbestand aan toe, dan behoeft het geen verdere toelichting wanneer we stellen dat er, met name bij de KL, sprake is van een wel heel bijzondere situatie.

Over deze ontwikkelingen en de effecten hiervan voor het personeel had EGO-redacteur Wim Heij een lang gesprek met de hoogste commandant van de landmacht, lgen H.A. Couzy.

In dit eerste van twee artikelen* komen o.a. de volgende onderwerpen ter sprake: het imago en de bestaansgrond van de Navo op dit moment, de diverse vragen rond de luchtmobiele brigade, de wijze waarop de landmacht zijn overvloedige personeel denkt te kunnen laten afvloeien en de door de BLS himself opgelegde conditieproef.

Als gevolg van het uiteenvallen van de Sovjet Unie en het Warschau Pact kwam de Navo-strategie van het aangepaste antwoord en de voorwaartse verdediging in de lucht te hangen. Wat is eigenlijk nog de bestaansgrond van de Navo?

De dreiging tegen het Navo-grondgebied is niet geheel verdwenen, want als ik bijvoorbeeld spreek met mijn kollega's van Turkije dan hebben die nog niet zo'n opgelucht gevoel gekregen als wij na het uiteenvallen van de Sovjet Unie en het verdwijnen van het Warschau Pact. Ik denk dat het ook realistisch is dat zij zich zorgen maken wanneer je kijkt wat daar aan hun oostgrens gebeurt in het zuidelijk gebied van de voormalige Sovjet Unie. Al die brandhaarden die daar nu de kans krijgen te ontstaan, nationalistische en etnische groeperingen, veroorzaken een hoop onrust waar een zekere dreiging tegen het Navo-grondgebied zou kunnen worden besproken, dat gaat mij te ver. De politieke veranderingen die zich hebben voltrokken vragen wel om een drastische aanpassing van de zijde van de Navo.

Dan is er nog iets anders. Veel landen zijn hun prioriteiten aan het verleggen naar een bijdrage aan VN-operaties. Gebleken is dat de VN, militair gezien, absoluut niet in staat is om daar op een goede manier leiding aan te geven. Er is duidelijk behoefte aan een lichaam dat zo'n taak wel zou kunnen uitvoeren.

Misschien dat een aangepaste Navo daar een rol in zou kunnen spelen en dan is mijn opvatting 'gooi geen oude schoenen weg voor je nieuwe hebt'.

Naast het op zoek zijn naar een nieuwe bestaansgrond worstelt de Navo in ieder geval ook nog met grote verschillen in de benadering van de kwestie van het voormalige Joegoslavië. De wijze waarop bijvoorbeeld Engeland en Frankrijk enerzijds en Duitsland anderzijds over deze problematiek denken is bepaald niet bevorderlijk voor het imago van het bondgenootschap. Hoe ziet u dat?

Ik denk dat u de spijker op z'n kop slaat.

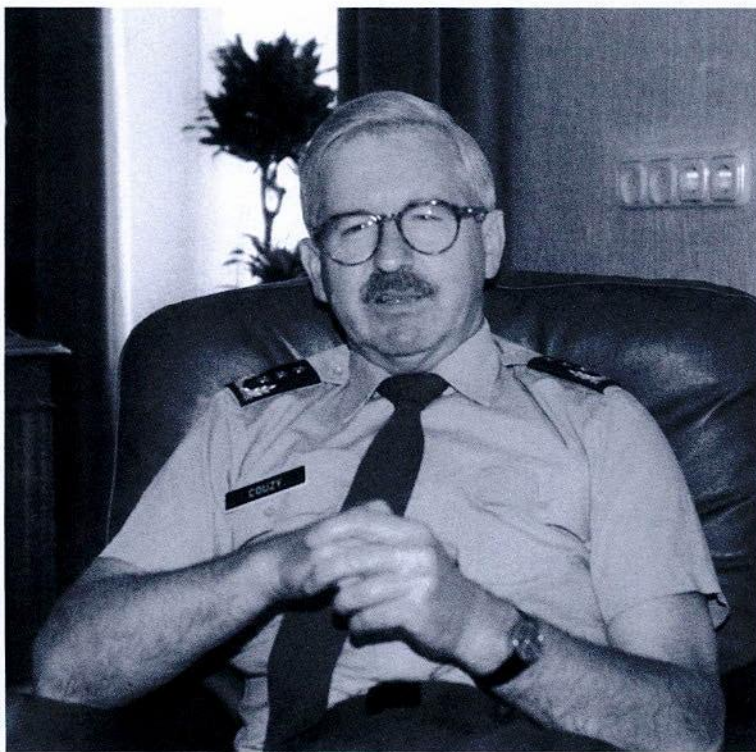

FOTO WIM HEIJ

Men verwijt de Navo allerlei dingen, maar de Navo is niet meer dan een forum van vijftien landen. Het probleem ligt niet bij de Navo, maar bij de individuele lidstaten die of geen mening hebben of totaal tegenovergestelde opvattingen erop na houden. Vandaar dat men niet tot een gemeenschappelijk beleid komt en dat betekent dat ook de Navo, althans op zo'n punt, meteen verlamd is. Het verwijt gaat wel steeds in de richting van de Navo maar het ligt bij de individuele lidstaten, overigens niet alleen de Westeuropese maar ook bij de VS.

De zorg voor het imago van de Navo wordt er niet minder door...

Het heeft zonder meer zijn weerslag op het imago van de Navo.

■ De luchtmobiele brigade

Tot voor kort hield Nederland, voor ruim veertien miljard gulden per jaar, een compleet leger, een moderne luchtmacht en een marine waar alles op en aan zat, op de been. Een sterk ingekrompen krijgsmacht kost ons land nog altijd zo'n slordige dertien miljard gulden. Het bezuinigde geld is, voor een niet onbelangrijk deel, naar de luchtmobiele brigade doorgesluist. Er worden door diverse politici vraagtekens geplaatst bij deze luchtmobiele brigade. Wat moet Nederland nu met deze peperdure brigade die eigenlijk was voorbestemd voor de Noord-Duitse laagvlakte?

Ik wil eerst even reageren op het eerste deel van de vraagstelling. De vraag suggereert dat we maar zeer beperkt teruggaan wat het defensie-budget aan gaat. We zijn over de periode 1990-1993 20% teruggegaan met het defensie-budget. Dat vind ik in zo'n korte tijd een enorme vermindering. Dan suggereert de vraag ook dat er zoveel geld voor de luchtmobiele brigade beschikbaar wordt gesteld dat dat eigenlijk niet verantwoord zou zijn. Ik wil er dit op zeggen: De uitrusting die nodig is voor de luchtmobiele brigade kost minder geld dan de uitrusting van een gemechaniseerde brigade. Suggesties als zou de luchtmobiele brigade het peperdure speeltje zijn van de KL of van de generaals van de KL, is bewust een verkeerde voorstelling van zaken.

Dat klopt volgens u niet met de feiten?

Dat klopt absoluut niet met de feiten. Je kunt rustig keihard zeggen dat de totale uitrusting van een gemechaniseerde brigade in de buurt ligt van de vijf à zes miljard gulden en van de luchtmobiele brigade omtrent de drie miljard. Vergelijk je het dus

met een gemechaniseerde brigade, dan is de luchtmobiele een goedkope brigade. Natuurlijk is het zo, dat wanneer je zegt, ik ga in één keer zo'n investering doen voor zo'n luchtmobiele brigade van drie miljard gulden, tja, dan is het een gigantische investering. Maar we doen het niet in één keer. Ook de aanschaf van de helikopters gebeurt heel geleidelijk. Ik vind dat hier bewust een verkeerde voorstelling van zaken wordt gegeven.

Wanneer er wordt gesteld dat er door politici vraagtekens worden geplaatst bij de luchtmobiele brigade, dan is dat van een andere orde. Dat is dan een kwestie van een eerlijke, zakelijke discussie met als centrale vraag: of in de inbreng van Nederland een luchtmobiele brigade wel het meest geeignende middel is, juist in het kader van de Prioriteitennota? Dat vind ik een zeer gerechtvaardigde vraag om daar een discussie over te voeren. Maar dat dient ontkoppeld te worden van het enorme financiële beslag, want dat suggereert zaken die niet juist zijn.

U stelt dat de kosten van een luchtmobiele brigade ongeveer de helft zijn van die van een gemechaniseerde brigade. Toch blijven maar steeds geruchten de ronde doen dat de kosten voor de luchtmobiele brigade in de buurt van de zes miljard gulden zullen komen te liggen. Men heeft berekend dat de totale kosten, dus niet alleen het materieel, maar ook tien jaar lang alle personeelskosten, komen te liggen op ongeveer zes miljard gulden. Maar dat is heel iets anders.

FOTO PERSONEELSVORZIJNING KL

Wanneer ik praat over de *totale* kosten van een gemechaniseerde brigade, dan betreft dat niet alleen de investeringen van zes miljard maar komen daar ook nog eens de personeelskosten boven op en kom ik toch weer een stuk hoger uit. Belangrijk is dus hoe je de definitie maakt van de kosten van een eenheid. Maar in alle gevallen, hoe je het ook benadert, een gemechaniseerde brigade is altijd hoger in kosten dan een luchtmobiele brigade, althans zoals Nederland die van plan is te gaan organiseren.

■ Multi-functioneel

De plannen voor een luchtmobiele brigade dateren al van ver voor de veranderingen in Oost-Europa. De bedoeling was toch om deze brigade in te zetten in de Noord Duitse laagvlakte? Dat is juist.

denk dat dat ook uitstekend past in de Prioriteitennota. Wanneer de inzetmogelijkheden van tevoren bijna niet meer vast te stellen zijn - het kan Cambodja zijn, het kan Joegoslavië zijn, misschien wel Somalië of een ander Afrikaans land - moet je eenheden beschikbaar hebben om dat te kunnen doen. Met name een luchtmobiele brigade moet meer inzetmogelijkheden hebben dan wij aanvankelijk hadden voorzien toen we het eerste concept voor deze brigade maakten vóór het einde van de Koude Oorlog. Wij hebben toen al gezegd, en dat stond ook al in de Defensienota, dat we de bataljons van de luchtmobiele brigade uit zouden rusten met gepantserde voertuigen voor de inzet van VN-taken.

Maar ik ben nu van mening dat we het concept op meerdere plaatsen moeten aanpassen. Dat is overigens niet alleen een Nederlandse zienswijze. Dezelfde discussie vindt momenteel ook plaats in Engeland, de VS en Frankrijk, landen die ruime ervaringen hebben met dit soort eenheden. Maar ook daar blijft het hoofdconcept recht overeind staan: de mogelijkheid om deze eenheden snel in te zetten door middel van helikopters. We moeten natuurlijk niet het idee hebben dat zo'n strijdmacht ideaal is om dagenlang, wekenlang, maandenlang, op de grond, taken uit te voeren. Die inzet met helikopters is alleen maar om heel snel ergens te komen, waardoor je de tegenstander verrast; je komt op een plaats waar men je niet verwacht. Maar ze daar weken, maanden of nog langer laten zitten met niks anders als een rugzak en een geweer past niet meer in deze tijd.

Ze dienen, is mijn opvatting, ook in staat te zijn om, uitgerust met pantservoertuigen, in bijvoorbeeld het voormalige Joegoslavië, een rol in VN-verband te spelen. We zijn er nu mee bezig om ze daarvoor ook te trainen en vanaf 1 januari 1994 zijn ze *gereed* voor zo'n taak. We moeten af van de gedachte dat een eenheid als de luchtmobiele brigade slechts één taak zou kunnen uitvoeren.

Door de veranderde omstandigheden lijkt de luchtmobiele brigade nu ingezet te gaan worden voor bijvoorbeeld VN-operaties. Wellicht naar landen te worden gestuurd die zich steeds zwaardere wapens aanschaffen. Is deze, betrekkelijk lichte, luchtmobiele brigade daarvoor te gebruiken?

Ik zou het vanuit een andere invalshoek willen benaderen. Bovendien zou ik hem ook anders willen gaan noemen, ik zou liever willen spreken over een multi-funktionele brigade. Namelijk een brigade die je op verschillende manieren kunt inzetten. Ik

FOTO LUC VAN ERKELENS

helaas, dat kan *nu* niet meer. U moet nu ander werk gaan zoeken en wij zullen u daar maximaal bij helpen". Dat soort dingen moeten we zo snel mogelijk duidelijk gaan maken aan het personeel.

■ Snel duidelijkheid

Ik bevestig uw waarneming dat de mensen zo snel als maar mogelijk is willen weten waar ze op kunnen rekenen. Tegelijkertijd uit men de bezorgdheid hoe men dat zal gaan meten. Van welke criteria gaat men zich bedienen?

Wij zijn nu bezig met een proef, bij twee categorieën, om, aan de hand

van een groot aantal criteria, te proberen vast te stellen welke groep we graag zouden willen behouden en voor wie er geen plaats meer is bij onze organisatie. We hebben daar speciaal een commissie voor in het leven geroepen, waarbij vooral de inspraak komt van commandanten die betrokkenen goed kennen. Daarbij spelen natuurlijk zaken mee als medische geschiktheid, inzetbaarheid en het algemene functioneren. Ten aanzien van het functioneren gaat het er niet om of iemand een c of een c/d ergens voor had, dus de absolute hoogte van de beoordelingen wordt daarin niet betrokken. Alleen bij iemand die altijd b-beoordelingen heeft gehad en dus altijd onder de maat heeft gefunctioneerd, wordt er naar de beoordelingen gekeken. Dit is een extreem geval. Bij de grote groep gaan we dus niet de hoogte van de beoordelingen daarbij betrekken. Er ►

Dan zouden we niet flexibel genoeg zijn om in voldoende mate te kunnen inspelen op de snel veranderende omstandigheden in de wereld en de taken die daaruit voortvloeien voor de KL. Je moet dus eenheden hebben die in verschillende scenario's heel goed inpasbaar zijn. Ik zou daarom van de benaming luchtmobiele brigade af willen en liever spreken over een multi-functionele brigade.

■ Overtollig personeel

Ik neem aan dat ook u van mening bent dat Nederland met een kleinere krijgsmacht dan voorheen kan volstaan? Volmondig.

Wat is, volgens u, de meest elegante wijze waarop het overtollige personeel moet afvloeien?

Iedere grote organisatie die gaat reorganiseren heeft een plicht te zorgen voor goede regelingen voor het overtollige personeel. Een overheidsorganisatie als de krijgsmacht dient dat bij uitstek te doen. Het probleem daarbij is dat wij zitten met een categorie, waar de overtolligheid het grootst wordt, die juist in de kwetsbare leeftijd zit, tussen de 35 en de 50 jaar, en een arbeidsmarkt in ons land die er niet rooskleurig uitziet. Het gaat om mensen die een militair opleidings- en ervaringspakket hebben, dat maar voor een deel bruikbaar is in de civiele sector. Omdat er aldus sprake is van een uitzonderingscategorie dient er extra zorgvuldig mee te worden omgegaan. In ieder geval anders dan met ambtenaar x die bijvoorbeeld op het ministerie overtollig is geworden. Dat is iets waar ik voortdurend aandacht voor vraag en mijn best doe deze categorie een extra zorgvuldige behandeling te laten krijgen. Ik moet niets hebben van achteloze opmerkingen als: "jammer, dat is de trend van deze tijd" of "het arbeidsburo vind je in de derde straat links en je doet je best maar". Zo kan en mag je niet omgaan met deze categorie mensen.

U bent er een voorstander van dat het personeel zo snel mogelijk weet waar het aan toe is?

Ja, dat klopt. Overal waar ik kom, merk ik dat één vraag de mensen bij voortdurende bezigheid: wat gebeurt er met mij? Daarom vind ik dat we *alles op alles* moeten zetten om daar zo snel mogelijk duidelijkheid over te verschaffen. Waarbij het natuurlijk onmogelijk is iemand een garantie te geven tot aan zijn pensioen. Dat zou men wel willen, maar dat is niet reëel. Want ik bepaal de omvang van de KL niet, dat is de verantwoordelijkheid van de politiek. Zulke garanties kunnen dus niet worden afgegeven. Maar ik vind wel dat we aan betrokkenen een loopbaanprognose moeten geven. Dat we elke beroepsmilitair moeten zeggen: "Wij hebben uw hele dossier doorgelopen en wij zijn van mening, op grond van uw kennis, uw goed functioneren op verschillende plaatsen, uw gezondheid en de bevindingen van uw commandanten, dat u zich geen zorgen hoeft te maken. Voor u zal er, menselijkerwijze, ook in de KL van morgen een plaats zijn". Het omgekeerde zal zich ook gaan voordoen, dat er tegen iemand wordt gezegd: "Negentig procent van de functies kunt u niet meer uitoefenen vanwege medische problemen, u kunt niet uitgezonden worden, u kunt niet meer officier van piket spelen, enz. Het is heel spijtig, maar voor u is bij ons in de herberg geen plaats meer".

Dat is een duidelijke trend-brek met het tot nu toe gehanteerde beleid. Iedereen, van hoog tot laag, was op de hoogte van het sanctioneren van dit soort gevallen.

Ja, dat klopt. Wanneer iemand mij voor de voeten zou werpen dat dat al tien jaar het geval is, zou mijn antwoord het volgende zijn: "Dan heeft u tien jaar geluk gehad. Eigenlijk hadden we tien jaar geleden al tegen u moeten zeggen dat we geen plaats meer voor u hebben. Dat hebben we toen niet gedaan, we hebben u toen binnen boord gehouden maar,

noemen, binnen de gestelde tijd, driehonderd meter meer. Dat geeft wel aan dat die test absoluut niet zwaar is. Het is een heel reële test.

Het heeft niets te maken met het zoeken van een ontslaggrond, want elke militair die aan de medische eisen voldoet moet deze proef op z'n slofjes kunnen halen.

Over medische eisen gesproken. Kort geleden schreef de wvd Sous-Chef Personeelsbeleid, bgen mr O. van der Wind, een brief met een nadere uitwerking van deze in te voeren conditieproef. Aan het einde van deze brief wordt gesproken over uitstelmogelijkheden. Citaat: "Uitstel vanwege een medische beperking die naar verwachting langer dan een half jaar duurt; in dat geval dient in overleg met de onderdeelarts een Incidenteel Geneeskundig Onderzoek (IGO) te worden aangevraagd, tenzij een reeds bij een eerdere keuring vastgestelde medische beperking al zonder meer duidelijk aangeeft dat het afleggen van de proef niet verantwoord is."

Ik zal de vraag concreet maken. Een onderofficier bij de infanterie raakte jaren geleden, na een ongeluk op de stormbaan, ongeschikt voor dit wapen. Betrokkene werd omgeschoold tot materieelbeheerder of administrateur. Moet deze man zich nu zorgen maken over zijn conditieproef?

Deze man behoeft zich geen zorgen te maken over de conditieproef. Maar sommige mensen moeten zich wel zorgen maken wanneer ze een functie hebben toegewezen gekregen terwijl ze niet aan de functie-eisen voldoen, maar dat ze dispensatie hebben gekregen om medische redenen. Dat is een categorie mensen die zich uitermate zorgen moeten maken. Maar dat staat los van de conditieproef.

Er zijn op dit moment in de KL ongeveer twaalfhonderd beroepsmilitairen die niet voldoen aan de functie-eisen om medische redenen, maar met dispensatie (medische beperkingen) toch die functie toegewezen hebben gekregen. Dat is de categorie die zich zorgen moet maken, want we gaan dus nu die hele groep van twaalfhonderd beroepsmilitairen heel goed tegen het licht houden. Zit daar iemand bij met niet meer het volledige gehoor, dat zijn er veel bij de KL, dan valt er nog best te functioneren. Maar er zitten ook mensen bij die heel ernstige kwalen hebben gehad en die eigenlijk geen enkele militaire functie meer kunnen vervullen. Die mensen krijgen dus een Geneeskundig Onderzoek en, helaas, zullen dat mensen zijn die onze organisatie moeten gaan verlaten. Ik zeg het onomwonden: dat is de groep die zich ernstig zorgen moet gaan maken.

Wim Heij

wordt nadrukkelijk gekeken of de mensen passen in de nieuwe KL: ze moeten bereid zijn uitgezonden te worden, moeten fysiek hun zaken kunnen doen en goed kunnen functioneren. Op grond van die criteria hopen wij tot een verantwoorde prognose te kunnen komen.

De belangenverenigingen plaatsen nogal wat vraagtekens bij uw voortvarende aanpak in dezen. De AFMP bijvoorbeeld meent dat via reservoir-vorming een en ander op een eerlijker wijze gestalte zal krijgen, temeer daar het nog steeds onduidelijk is hoeveel mensen er nu af moeten gaan vloeien.

Het laatste is precies de reden waarom de vakbonden er 180 graden anders over denken. Mijn insteek is: alles uit de kast halen om overeenstemming te bereiken met de vakbonden om gezamenlijk dit moeilijke proces in te gaan. Tot nu toe stonden we diametraal tegenover elkaar, maar gelukkig heeft er recentelijk een doorbraak plaats gevonden. Er vindt nu, op dit moment (eind augustus; red.), overleg plaats met de vakbonden waarin we elkaar zodanig gevonden hebben dat ik verwacht, dat in het formele overleg dat voor oktober is geagendeerd, we er, via goed overleg, uit zullen komen. Dan schat ik in dat we een jaar nodig hebben om alle zestienduizend personeelsleden individueel te bekijken. Dat betekent dus niet dat iedereen nu nog een jaar zou moeten wachten. Er zijn bepaalde groepen waar we heel snel mee klaar zullen zijn. Er zijn zelfs nu nog categorieën met tekorten, daar zijn we dus nog sneller mee klaar. Tussen november dit jaar en november volgend jaar hoop ik iedereen die prognose, waarover ik aan het begin van dit item sprak, te kunnen geven.

■ De conditieproef

De 1 september 1993 ingevoerde verplicht af te leggen conditieproef heeft nogal wat stof doen opwaaien, nog voor de eerste push-ups werden gemaakt. Met name vanwege het dreigen met rechtspositionele konsekwenties. In een bijlage

van de Griffioen (maandblad voor de Nederlandse Troepen in Duitsland, 12-8-1993) valt letterlijk te lezen: "Voor de militairen begint vanaf juli een tweede ontslag-criterium zichtbaar te worden: de verplichte conditieproef". Welke gedachte steekt er achter deze opgelegde fysieke tests?

Daar zit voor mij maar één gedachte achter: mijn grote zorg over de slechte conditie van de beroepsmilitair. Niets meer en niets minder.

Aan deze conditieproef, die nu is vastgesteld, is op vrijwillige basis deelgenomen door cursisten, onderofficieren en officieren. Van de officieren zakten 13% en van de onderofficieren 49%. Dus de helft van de onderofficieren, in de leeftijdscategorie tussen de 30 en 35 jaar, kon niet aan die proef voldoen. Dan is het dus heel slecht gesteld met de fysieke conditie van de beroepsmilitair. Dat kan dus gewoon niet!

En dat is, nogmaals, de enige faktor geweest waarom ik vond dat er iets aan moest worden gedaan. Mijn voorganger was al gekomen met een proef op vrijwillige basis, maar dat heeft, afgemeten aan de resultaten, niet het gewenste resultaat opgeleverd. Reden waarom ik, hoe onaangenaam ook, geen andere mogelijkheid zag dan het dwingend op te leggen. Helaas blijkt dat nodig te zijn. Zelfs een kind begrijpt dat iedere militair een goede conditie dient te hebben. Daar kan de discussie echt niet over gaan. We hebben bewust, na jaren van voorbereiding, de eisen zo gesteld dat iedereen, die zijn conditie ook maar een beetje op peil houdt, moeiteloos door die test heen komt.

Ik neem mezelf als voorbeeld. Ik heb niet veel tijd om aan sport te doen, maar ik houd wel mijn fysieke conditie op peil. In juli, de inkt van de brief was nog nat, kwamen mensen van het sportbureau al informeren wanneer ik van plan was te test af te leggen. "Dat doe ik in september", was mijn antwoord. "Hoe is het met uw conditie?" "Wel redelijk." "Nu, dat moeten we dan maar eens meten." Diezelfde middag heb ik de conditieproef afgelegd. Ik liep, om maar iets te

* In het volgende maand verschijnende tweede deel van dit vraaggesprek zijn de thema's o.a.: het uitzendbeleid, het terugdringen van maatschappelijke verworvenheden, het aanhalen van de discipline, de nieuwe uitstraling van de KL en hoe de landmacht denkt zijn slag te kunnen slaan op de arbeidsmarkt.

LAST ACTION HERO Music From The Original Motion Picture (Columbia/Sony)

Meestal is een soundtrack-cd van een goedlopende film voor platenmaatschappijen een makkelijke manier om de zakken te vullen. Eén of twee nieuwe nummers en verder een eenvoudige compilatie van eerder uitgebracht materiaal dat voor de film werd gebruikt. Bij de soundtrack van *Last Action Hero* is dat echter anders. De recente humoristische actie-film van Arnold Schwarzenegger gaat vergezeld van veel nieuwe en vooral heavy muziek. Vandaar dat je op deze, twaalf nummers tellende en bijna een uur durende, schijf nog niet eerder uitgebrachte nummers van AC/DC, Alice In Chains (2x), Megadeth, Queensrÿche, Def Leppard, Anthrax en Tesla aantreft. Een waar smulfestijn voor de liefhebbers van het hardere werk.

AC/DC's *Big Gun* is inmiddels alom bekend, mede dankzij de geweldige videoclip waarin Angus Young met Arnie over het podium stampet. Zoals gewoonlijk spelen de Australiërs loeistrak en uiterst herkenbaar.

Alice In Chains weet met *What The Hell Have I* en *A Little Bitter*, een dreigend sfeertje te scheppen. Beide nummers kennen dubbele zangpartijen, in het tweede zelfs benadrukt door stemvormers. In tegenstelling tot de meeste Seattle-bands weinig grunge, maar wel enorm heavy. Megadeth, met als frontman ex-Metallica-gitarist Dave Mustaine, grotsiert al jaren in oer-Amerikaanse power-

metal. *Angry Again* sluit qua sfeer moeiteloos aan bij voorganger *Alice In Chains* en kent een refrein dat je snel oppakt.

Queensrÿche zweeft al vier cd's lang in het schemergebied tussen heavy metal en symfonische rock. Ook het zwaar orkestraal en met violen aangezette *Real World* valt in die regionen te plaatsen. Een ballad-achtig stuk, waarbij de magistrale stem van Geoff Tate opnieuw verbazingwekkend is. Er wordt een mooie brug geslagen naar een heftisch instrumentaal einde, waarna de echte laatste noot weer uiterst sereen is.

Daar pakt Def Leppard de draad op met *Two Steps Behind*. Een semi-akoestisch nummer met een sentimenteel meezing-refrein in de stijl van Bon Jovi of Mr. Big. Ook hier violen en soms twijfel je of dit werkelijk de voormalige supergroep Def Leppard is. Joe Elliot's stem bevestigt dat echter.

Anthrax heeft met nieuwe zanger John Bush de fun-metal dagen definitief achter zich gelaten en begint *Poison My Eyes* met een vleugje elektronisch vernuft. Daarna is vooral het razendsnelle tempo van Charlie Benante's dubbele basdrums opvallend, maar het eigen gezicht van Anthrax verloren. Past in het straatje van de Alice In Chains en Megadeth-nummers op deze cd.

Tesla's *Last Action Hero* is de meezingkraker, die op thriller-achtige wijze begint. Daarna hakt het er behoorlijk stevig in, maar de catchy-melodie maakt er toch de ultieme mainstream-rocker van. De rappers van Cypress Hill, de weirdo's van Fishbone en de Arbeidsvitaminen-klassieker *Dream On* van Aerosmith zijn ook nog op *Last Action Hero* terug te vinden. De monotone rapsong *Cock The Hammer* rechtvaardigt op geen enkele wijze de huidige populariteit van Cypress Hill, terwijl Fishbone met de rap-metal combinatie *Swim* vooral aan Anthrax in betere dagen doet denken. Goed, dat wel, maar geen typisch Fishbone-nummer.

Het afsluitende instrumentale stuk van Michael Kamen en zijn ensemble is leuk voor achter filmbeelden, maar niet om uit je stereo te horen knallen. Een anticlimax op een mooi in elkaar geknutselde cd.

MIGHTY MIGHTY BOSSTONES Ska-Core, The Devil And More (Mercury/Phonogram)

Een foutje van de platenmaatschappij zorgde ervoor dat niet de nieuwe volwaardige cd *Don't Know How To Party*, maar het extraatje *Ska-Core, The Devil And More* op de deurmat belandde. Normaal gesproken zijn die korte ep's nauwelijks de moeite van een bespreking waard omdat er naast de single van het grote broertje, eerder uitgebrachte live-nummers of re-mixen opstaan. Maar omdat nood de wet breekt, the Mighty Mighty Bosstones één van de leukste bands van het moment is (zie interview in EGO van januari) en deze ep bovendien een paar verrassende

nummers telt, dit keer een uitzondering. The Bosstones hebben een overstap gemaakt van Taang-records naar een major-platenmaatschappij en dat is meer dan verdiend. Iedere band uit Seattle die drie akkoorden kan aanslaan veroverde het afgelopen jaar ook zo'n deal, dus waarom dit grappige en originele achttal uit Boston niet? Op *Ska-Core, The Devil And More* laten ze hun humor weer hoogtij vieren, door een aantal nummers te coveren en er een geheel eigen Bosstones draai aan te geven.

Het schijfje opent echter met het eigen nummer *Someday I Suppose*, waarin de vrolijke combinatie van ska en hardcore, oftewel blazers en raggende gitaren, samen met de schuurpapier-stem van Dicky Barrett opnieuw de kop opsteekt. Daarna worden er in 8 minuten en 27 seconden vier covers doorheen gejaagd. Allereerst nemen de Bosstones *Think Again* van straight-edge hardcore-guru's Minor Threat onder handen. Geweldig dreigende blazerspartij en flink blazen met het volume. *Lights Out* is een fröbelkje, dat binnen een minuut voorbij is en daarna

volgt het boze *Police Beat* van SSD.

The Mighty Mighty Bosstones weten de boosheid vast te houden en toch hun eigen wending aan het nummer te geven. Het meest verrassend is *Simmer Down* van Bob Marley. The Bosstones spelen een geweldige uitvoering van dit reggae-nummer. Hiermee verandert elk doodbloedend feest op slag in een knaller. Wat een energie. Dansen verplicht! De live-versies van *Drugs And Kittens* en *I'll Drink To That* zijn voor de bezitters van twee voorgaande Bosstones-schijfjes niet zo interessant, evenmin als het live-stuk waar je ruim een half uur op moet wachten en waar geen titel van vermeld staat. Een lamme vinger van het ingedrukt houden van je 'fast forward' knop. Klein minpuntje, maar toch is *Ska-Core, The Devil And More* een aanrader. En vergeet vooral niet om ook naar *Don't Know How To Party* te luisteren. Degenen die the Mighty Mighty Bosstones op Pinkpop of Flight To Lowland's Paradise zagen weten waarom.

Marco van Nek

EEN KANS VOOR IEDEREEN?

Nieuw educatief centrum in Schaarsbergen

Op 25 mei van dit jaar werd op de Oranjekazerne in Schaarsbergen, thuisbasis van de luchtmobiele brigade, het derde educatieve centrum geopend. De eerste twee zijn gevestigd op kazernes in Nunspeet en Oirschot; zij werken vooral voor de dienstplichtigen die daar gelegerd zijn. In Schaarsbergen zullen binnenkort alleen nog beroepsmilitairen gelegerd zijn, met als grootste groep de beroepssoldaten voor bepaalde tijd, de BBTERS. Dit centrum heeft hetzelfde doel als de eerste twee, maar door de nieuwe doelgroep ligt de nadruk vooral op het vergroten van een kans op een baan in de burgermaatschappij na het aflopen van het contract. Om die reden neemt raadsvrouw Joan Merens voor EGO juist dit educatieve centrum eens wat nader onder de loep.

Er is al veel geschreven over de ontstaansgeschiedenis van de educatieve centra, dus zullen wij daar op deze plaats niet al te uitvoerig op ingaan. Het proefproject 'educatieve centra' is uit twee verschillende invalshoeken tot stand gekomen. Vanuit COKL (Commando Opleidingen Koninklijke Landmacht) werd in 1991 besloten tot een proefproject 'onderwijsondersteuningscentrum'. Het ging hierbij, in het kader van de vernieuwing van de reguliere militaire opleidingen, om goed bereikbare accommodaties, waar de leerling rustig, zowel in de avonduren als overdag, kan studeren en waar hij op studiebegeleiding kan rekenen. Het idee van de educatieve centra kwam van de Stichting IVIO (Instituut voor Individueel Onderwijs): een rustige studieruimte bieden waar leerlingen onder goede begeleiding door middel van zelfstudie cursussen en opleidingen kunnen volgen die voor een loopbaan in de bur-

germaatschappij van nut zijn.

■ Passende adviezen

De educatieve centra werken geïntegreerd met CVO/VTO (civiele vakopleidingen/vrije tijdsonderwijs). De meerwaarde boven het huidige systeem zit met name in de aanwezigheid van twee studiebegeleiders, die deskundig zijn op het gebied van de relatie onderwijs-arbeidsmarkt, ruime kennis hebben van (beroeps)opleidingen voor volwassenen en geschoold zijn in het geven van passende adviezen. Hierbij komt nog dat er een mentorschap in het leven is geropen; in de directe omgeving van de studerende militair zijn mentoren aanwezig, vaak collega's of groepcommandanten, die een stimulerende rol vervullen en een steun in de rug kunnen zijn. Voor hen is een cursus ontworpen, met certificaat, om het mentoraat goed te kunnen vervullen. Op de Oranjekazerne hebben

al elf militairen de cursus gevolgd en hebben zich dertig belangstellenden gemeld.

Het valt toe te juichen dat defensie inziet dat het niet eenvoudig zal zijn voor veel jongeren, met vaak een beperkte opleiding, om na een aantal intensieve militaire jaren, inclusief misschien een uitzending van zes maanden, een goede baan te vinden in de burgermaatschappij. Erkende diploma's zijn daarvoor immers een voorwaarde.

Er blijven toch nog wel wat vragen zoals: In hoeverre is er ruimte tussen alle oefenprogramma's door om te studeren? Wat is de rol van de Stichting IVIO bij het aanbieden van studieprogramma's? Zal de militaire samenleving de (burger)studiebegeleiders accepteren als voldoende gesprekspartners als het gaat om het integreren van het studeren in het militaire leven?

Op zoek naar de antwoorden op deze vragen vinden korte gesprekken plaats met een van de studiebegeleiders van de Oranjekazerne, enkele studerende militairen en tenslotte met generaal-majoor b.d. J.J.J.M.M. Vos en luitenant-kolonel A.J. Homans, beiden nauw betrokken bij het ontstaan en het reilen en zeilen van de centra.

DE STUDIEBEGELEIDING

Christa Gertsen is een van de twee studiebegeleiders op de Oranjekazerne. Ze is in dienst van de Stichting IVIO voor de duur van het project. De eerste gegevens over mei tot en met juli heeft zij beschikbaar. Aan tweehonderd militairen is informatie gegeven over cursussen en opleidingen, en honderdzeven mensen hebben zich ook daadwerkelijk ingeschreven. Deze aantallen omvatten dienstplichtigen, beroepspersoneel voor bepaalde tijd (BBT) en die voor onbepaalde tijd. Merkbaar is dat, na de voorlichting via mentoren en het educatief centrum zelf, de vragen om informatie toenemen.

Waar en wanneer studeren al deze mensen eigenlijk?

Christa merkt voorlopig geen grote toeloop naar de beschikbare studiezalen overdag. Wel zitten daar 's avonds altijd wel een paar mensen te studeren. Verondersteld wordt dat de meeste mensen toch thuis achter de boeken zitten, of in het eigen legeringsgebouw een rustig plekje hebben gevonden. Ook in de militaire tehuizen wordt 's avonds van de studieruimtes gebruik gemaakt. Studeren op de slaapkamers blijkt niet mogelijk.

■ Stimulansen nodig

Over het algemeen wordt afgeraden om tijdens de opleidingsperiode van een half jaar met een studie te beginnen. Blijft dus anderhalf jaar over om een zodanig diploma te halen dat men een goede kans maakt op een burgerbaan na het afzwaaien. Het lijkt zeer de vraag of dat wel zal lukken.

Christa Gertsen is van mening dat het

FOTO'S JOAN MERENS

Studiebegeleidster Christa Gertsen in gesprek

met sommige beroepsopleidingen (chauffeurskursus, beveiligingsopleiding of NIMAdiploma) moet kunnen. Men kan immers de studie een half jaar stop zetten of in een langzamer tempo studeren. Als de militair uitgezonden is geweest is het nog mogelijk om gedurende negen maanden na afloop kontrakt op rijkskosten verder te studeren. Een compleet MAVO-diploma is niet haalbaar, wel een paar certificaten.

Toch vraagt het nogal wat van de studenten: voor de meeste opleidingen staan al gauw zes uren per week studeren en dat valt niet mee. Lange oefeningen kunnen het studieritme ook behoorlijk verstoren. Behalve het eigen doorzettingsvermogen van de student is een stimulerende houding van zijn directe omgeving, inclusief de commandant, van groot belang. En dan nog zal het voor de BBTer met een wat hogere opleiding, gewend om te studeren, gemakkelijker zijn dan voor de soldaat, die nu niet zo'n geweldig studiehoofd heeft. De medewerkers van het educatief centrum hebben al wel geconstateerd dat onder alle BBTers de wens om een opleiding te doen in hun contract-periode duidelijk aanwezig is.

■ Mondeling onderwijs

Het hoort ook tot de taak van het educatief centrum om, op grond van vragen uit de militaire gemeenschap, zelf een cursus of opleiding te organiseren. Dat is in Schaarsbergen ook gebeurd: een cursus WP 5.1, met studieverlof en lespakketten (aangekocht door het onderdeel) in bruikleen. De enige kosten waren die voor het examen. In de toekomst zal dit soort activiteiten zeker verder worden uitgebreid.

In het hiervoor genoemde geval werden pakketten van IVIO gebruikt. Dat is lang niet altijd het geval. De studiebegeleiders voelen zich geheel onafhankelijk bij het geven van hun adviezen. Er wordt gekeken naar vooropleiding, werkervaring en toekomstplannen, alvorens in overleg met de aspirant-student tot een advies en inschrijving voor een cursus wordt overgegaan. Het aantal met succes gevolgde opleidingen is voor de studiebegeleiders belangrijker dan een enorm aantal inschrijvingen.

Om ook mondeling onderwijs, wat voor sommigen een makkelijker manier van leren is, te organiseren zijn er contacten met het beroepsonderwijs in de stad Arnhem. Het blijkt echter niet gemakkelijk om voldoende mensen van een zelfde nivo op een gelijk moment bij elkaar te krijgen om het voor deze scholen rendabel te maken een cursus op maat te organiseren. Ook hier blijken de frekwente oefenprogramma's, die natuurlijk voor de meeste onderdelen op verschillende tijdstippen zijn, een struikelblok.

DE STUDENTEN

Op een dinsdagavond in augustus zijn er drie studenten in de ruimtes van het educatief centrum, twee BBTers en de sergeant VTO, die zelf ook aan de studie is. Ze vertellen dat er vaak meer mensen

aanwezig zijn en dat later op de avond nog wel mensen zullen komen. Soldaat 1 Patrick Rosmalen en sergeant Tim Wermer willen wel even praten.

■ Stapje terug

Patrick doet de beveiligingsopleiding. Hij studeert meestal thuis in de weekenden, tussen oefeningen, en is nu voor het eerst hier aan het werk. Op de kamer kan hij niet studeren. Het oefenprogramma van zijn onderdeel, 11 infbat lumb1, is zo zwaar, dat hij zijn studietempo met behulp van de studiebegeleiders van vier taken per maand naar twee teruggebracht heeft. In eerste instantie is hij toch militair, het studeren is belangrijk, maar komt er bij. Hij weet van veel collega-BBTers dat ze studieplannen hebben, iedereen wil van de goede financiële regeling gebruik maken en beter voorbereid het burgerleven instappen.

■ Veel interesse

Tim doet een PBNA-kursus en gebruikt de tijd dat hij 's avonds dienst heeft in de studieruimte om ook zelf te studeren. Er is een goede taakafbakening met de studiebegeleiders: Tim als VTO-sergeant verzorgt inschrijvingen bij opleidingen en verwijst naar de studiebegeleiding bij vragen, twijfels of problemen met de

kursussen zelf. Hij heeft de indruk dat er echt schot begint te komen in het studeren in dienst, er is veel belangstelling voor de voorlichtingen. Bovendien blijkt dat veel BBTers al van plan zijn om te gaan studeren als ze in dienst komen. Zowel Patrick als Tim denken dat een uitzending niet vertragend hoeft te werken op het studietempo: als er geen crisis is doe je gewoon je werk daar en kan je toch beter studeren dan naar de kroeg gaan. Wel moet bij uitzending voor ruimte en liefst wat begeleiding worden gezorgd. Bij beiden bestaat trouwens ook de indruk, op grond van eigen ervaringen en verhalen van collega's, dat commandanten zeer wel bereid zijn om ruimte voor studie te geven, als de dienst dat toelaat.

TWEE ORGANISATOREN

In het gesprek met generaal Vos en overste Homans krijgen zij gelegenheid te reageren op wat hiervoor is gezegd.

De cijfers vinden beiden verheugend: in zes weken zit het centrum al op eenderde van de doelstelling voor een jaar.

Ook is het goed te vernemen dat de studenten er van uitgaan gedurende een uitzending door te kunnen studeren. Er wordt immers naar gestreefd om standaard in uitzendingsplannen, onder het hoofdstuk personeelszorg, studiefaciliteiten op te nemen. De sportinstructeur wordt ook mee uitgezonden, waarom dus een studiebegeleider niet?

■ Meerwaarde

Het gesprek gaat verder over het streven om alle BBTers na hun kontrakt van twee jaar of meer terug te laten keren in de maatschappij met een 'meerwaarde': niet alleen kunnen sporten en schieten, maar ook in staat zich een goede positie op de arbeidsmarkt te verwerven. Zowel generaal Vos als overste Homans ver-

Tim Wermer (l) en Patrick Rosmalen aan de studie

wachten dat, vooral voor de jongens met een gebrekkige vooropleiding, een tweede kontraktperiode vruchten kan gaan afwerpen. Dan komt er ruimte, door het vele herhalen van sommige lessen, om ook overdag naar de studiezaal te gaan en de studie intensiever aan te pakken. Medewerking van commandanten, om hun 'ouderejaars' te laten gaan, is dan nodig, maar het is nauwelijks voor te stellen dat die niet zal worden gegeven. Als er dan goede begeleiding is en de BBTer zit in een ritme van studeren, zal de gedachte dat 'nu echt gaat lukken wat vroeger misschien wel mislukt is' een geweldige stimulans zijn.

■ Recht op uren

Toch blijft ook in dit geval de student

afhankelijk van de bereidwilligheid van zijn meerderen. Is er nu niets op te verzinnen dat een BBTer gewoon recht heeft op studieuren? Voor TSers is dat er toch ook. Het blijkt dat in Den Haag wel degelijk wordt gestudeerd op een faciliteitenregeling voor BBTers. Er heerst echter de angst dat commandanten, geconfronteerd met veel zwaardere eisen dan vroeger, in de problemen komen als zij verplicht zullen worden hun mensen regelmatig aan de zelfstudie te moeten afstaan. Het is ook wel een beetje tegenstrijdig: bouw een nieuw goed geoefend, snel inzetbaar leger op en zorg er tegelijk voor dat de mannen straks met goede burgerdiploma's afzwaaaien!

Er doen niet voor niets allerlei andere, Franse, Duitse of Amerikaanse modellen de ronde, waarbij de faciliteiten vooral na afloop van het contract verleend worden: bijvoorbeeld het recht om op kosten van de staat nog gedurende een jaar een civiele dagopleiding te volgen.

Allemaal prima plannen, maar wel kostbaar en het is zeer de vraag wat onze overheid er voor over heeft in deze bezuinigingstijd. Laat men om te beginnen erkennen dat de BBTers niet allemaal over goede vooropleidingen en studiehoofden beschikken, en dat sommigen van hen echt een stevig steuntje nodig hebben om een studie in diensttijd met succes af te ronden. Als er dan een goede faciliteitenregeling komt, beschikt men niet alleen over een goed wervingsmiddel voor beroepspersoneel, maar ook over gemotiveerde mensen, die dankzij hun diensttijd een zinvoller bestaan kunnen vinden dan zij anders gedaan zouden hebben.

Met dank aan allen die hun tijd gaven voor het samenstellen van dit artikel.

Joan Merens

HET ZELFDE LIEDJE

Het speelt door mijn hoofd als een lied:
Moet ik nu gaan solliciteren of niet?

Verwarrende berichten komen op mij af.
Het zal wel meevallen, zegt de staf.

Maar in de krant staan andere verhalen
en thuis krijgen ze ook al de balen.

'Weet je nu nog niets?'
'Doe je dan zelf wel iets?'

Het klinkt misschien overdreven,
maar ik koos een baan voor het leven.

Met gemengde gevoelens zit ik te kijken,
deze advertentie zou me wel wat lijken.

En weer klinkt dat zelfde lied:
moet ik nu gaan solliciteren of niet?

DAPHNE

IN HET VIZIER

AUTOLOOS

Hij komt er aan. Hij is niet meer tegen te houden: de autoloze zondag. In elk geval ééntje per jaar, zoveel is wel te voorstellen op basis van de opvattingen van de meerderheid der Tweede Kamer. Het milieu is een groot goed en dat vinden de kiezers ook. Tegen een autoloze zondag zijn, dat kun je als politicus in Nederland niet maken. Tegen meerdere autoloze zondagen, dat is uiteraard wat anders, maar als één jaarlijks gebaar, dat moet kunnen. En daar valt ook niet zo veel tegen in te brengen: iedereen is inmiddels die ons door de Arabieren opgelegde autoloze zondagen van twintig jaar geleden vergeten. Die hadden we toen te danken, niet aan milieubewustheid, maar aan het feit dat onze minister van Buitenlandse Zaken - wat al te zeer steunend op de adviezen van zijn directie Midden-Oosten - meende dat Nederland zich wel een harde opstelling jegens onze olieleveranciers kon veroorloven.

Maar nu wordt het ons niet opgelegd, maar willen we het zelf. En sommigen willen zelfs méér dan eens in de maand. Je kunt dan periodiek echt gaan wandelen, afhankelijk van het jaargetijde vlin-ders observeren of de schaatsen onder binden en in de vrije natuur de longen eens stevig vol laten lopen met al die door onze industrie vergiftigde lucht. Want goed, die auto vervuult het milieu ook wel een beetje, maar de grote ver-vuiler is natuurlijk niet de auto, dat is de hele maatschappij, gericht op economi-sche groei en niet op stilstand of terug-gang. En zolang we economische groei willen en we niet milieuvriendelijk kun-nen produceren en consumeren zullen we mét of zonder autoloze zondag met een verpest milieu blijven zitten.

Overigens, een autoloze zondag is dus geen doel op zich, zelfs een schoner mi-lieu is dat niet: waar het uiteindelijk om gaat is om het welzijn van mens en dier op deze planeet en dat doel kan door heel wat andere loze zondagen ook ge-diend worden. Denk eens aan vleesloze zondagen, want vlees is niet voor ieder-een zo gezond als het eruit ziet; aan eilo-ze zondagen, want eieren verhogen het cholesterolgehalte; aan popfestivalloze zondagen, want het gehoor van tienduizenden jongeren is toch al te veel aange-tast; aan TV-loze zondagen, want de TV maakt de mens niet alleen lui en weinig creatief maar kost ook nog stroom die door milieuvervuilende centrales wordt opgewekt; en aan voetballoze zondagen, spel en spelen houden de mens immers af van de zaken waar het in het leven en

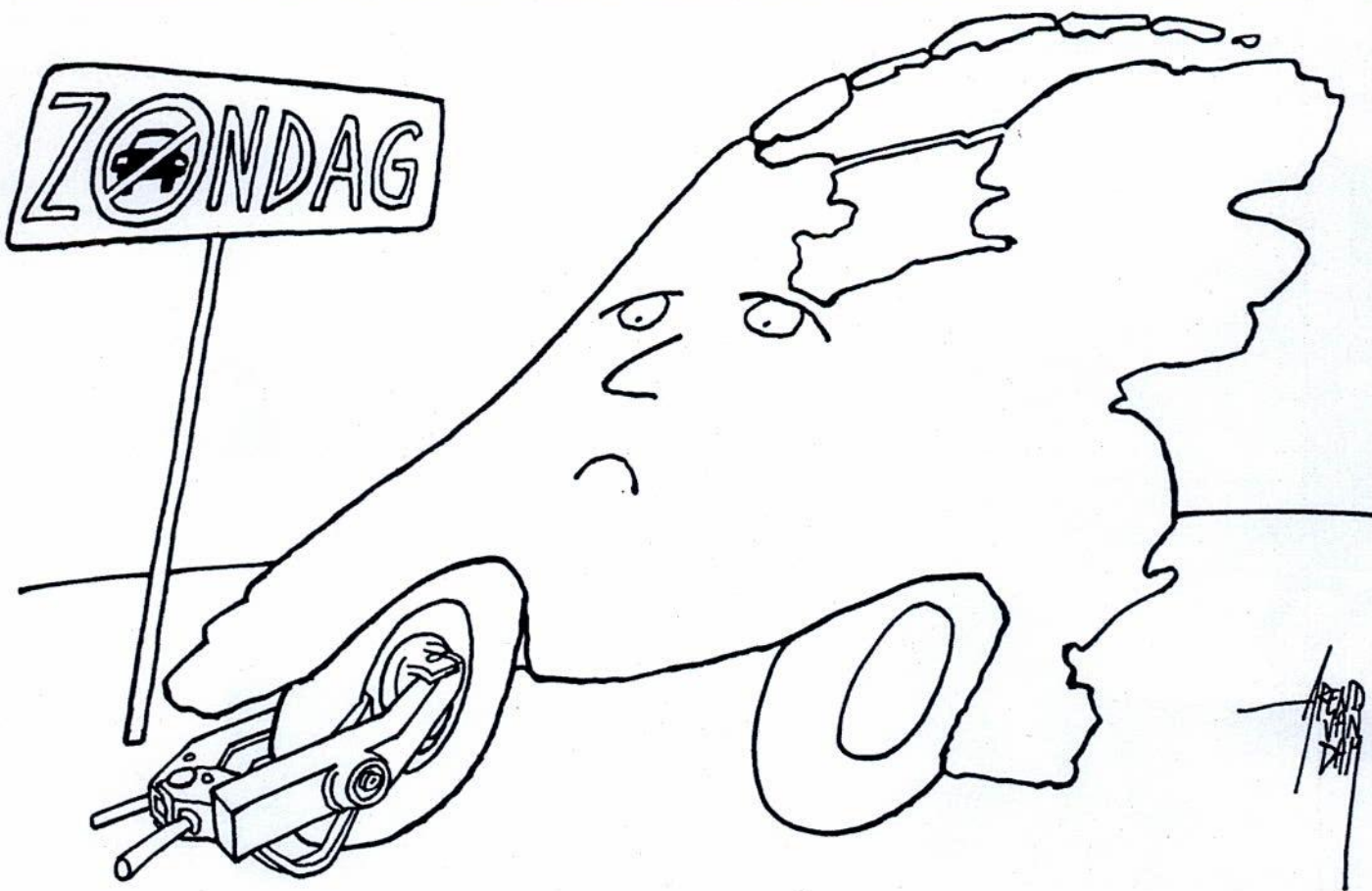
de maatschappij echt om gaat, zoals mi-lieuvervuiling.

Hoe het ook zij, dat ene gebaar, die au-toloze zondag in het jaar, die komt er wel. En het is meer dan een schrale troost dat we op de zaterdag daaraan voorafgaand al datgene per auto kunnen doen waar we anders twee dagen voor nodig zouden hebben. Het wordt op de zaterdag, de day before, wel een gezelli-ge drukte op de Nederlandse wegen, maar dat is altijd nog veel beter dan slachtoffer te zijn van het steeds duurde-re openbaar vervoer. Hoe vaak zit je niet in de trein de vertraging uit, waardoor je de volgende aansluiting mist, te laat op je afspraak komt en bij jezelf denkt: als er niet van die files waren, dan zou ik al-tijd ook zondags en door de week de au-to nemen.

Leon Wecke

Samengevat ben je gek als je
voor een autoloze zondag bent
en als je tegen bent ook

(Terzijde Vrij Nederland)

Beklemmend debuut van jonge Fransman

Geheel in overeenstemming met de aanstormende herfst ontrolt zich het sombere, beklemmende verhaal van de Franse produktie *Nord*, waarmee de jonge Franse regisseur Xavier Beauvois zich onmiddellijk schaart onder de belangrijke regisseurs van zijn generatie. Hij schreef het script zelf, voerde de regie en speelt ook de hoofdrol, een huzarenstukje waar menige geroutineerde oudgediende voor terug zou schrikken. Hij heeft moeten leuren om het geld bij elkaar te krijgen, hij heeft gefilmd in het huis van zijn moeder en van zijn grootouders om kosten uit te sparen, maar hij kon ook rekenen op de goodwill van een paar klinkende namen die zoveel vertrouwen in hem hadden dat ze voor een minimale vergoeding wilden meedoen. Ze zullen er geen spijt van hebben, want de film is inmiddels op een aantal internationale festivals bekroond.

Centraal in *Nord* staat Bertrand, een achttienjarige scholier. Dat wil zeggen, naar school gaat hij eigenlijk nauwelijks meer, al weten zijn ouders daar niets van. Hij is meestal te vinden op een vissersschuit, waar hij de bemanning helpt bij hun zware werk. Als hij op zee is, kan hij zich even verlost voelen van zijn bestaan aan de wal, dat wordt geregeerd door de drankzucht van zijn vader. De man is assistent bij een apotheker die het goed met hem meent, maar die wel inziet dat er op een ogenblik ingegrepen zal moeten worden. De moeder van de jongen kan de situatie ook niet aan, maar zit als een rat in de val doordat ze haar zwaar gehandicapte dochter moet verplegen. Als Bertrand al weg zou willen, dan verhindert de loyaliteit jegens zijn

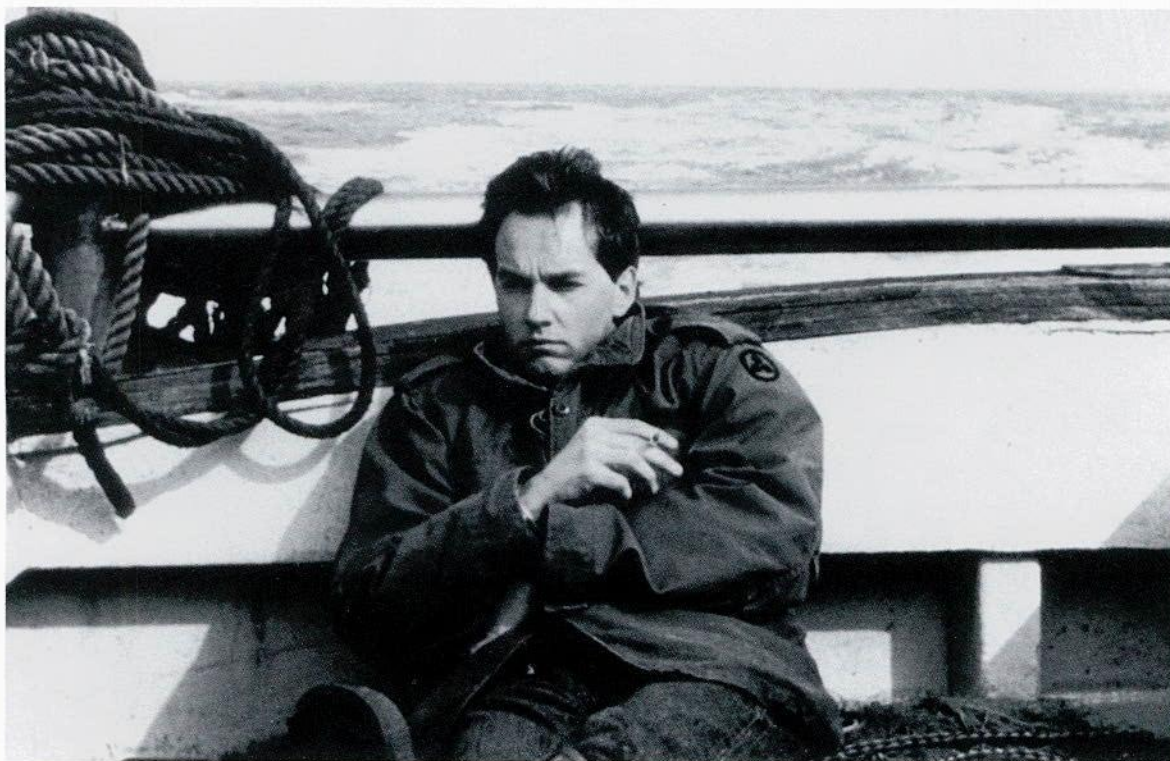
moeder en zijn zusje hem om een definitieve stap te zetten. De werkgever van de vader doet wat hij kan. Hij adviseert de moeder om haar man in een ontweningskliniek te laten opnemen, anders kan hij hem niet in dienst houden. De man verzet zich hevig, maar wordt uiteindelijk toch opgenomen. Bertrand zoekt hem op, maar meer dan wat beleefdheidszinnnetjes worden er niet gewisseld. De situatie escaleert als de vader, weer aan het werk, een fout maakt bij het bereiden van een recept. Een kleine jongen overlijdt aan de gevolgen van die fout. De apotheker kan zijn werknemer niet langer de hand boven het hoofd houden. De man ziet in dat de situatie onhoudbaar is geworden en trekt zich terug. In zijn schuilplaats komt het tot

een onontkoombare confrontatie tussen Bertrand en zijn vader, die weliswaar een heleboel oplost, maar waarvan de jongen de gevolgen zijn leven lang met zich mee zal dragen.

Het is bijna ongelooflijk dat een debutant, die 23 jaar oud was toen hij het scenario schreef, zo'n puntgave, uitgebalanceerde film heeft kunnen maken, die nergens ontspoot in een teveel aan sentiment, maar die toch voldoende emoties oproept om de kijker lang te blijven bezighouden.

Beauvois heeft de film voor nog geen miljoen dollar gemaakt. Hij werkte met een minimum aan personeel, hij gebruikte de helft van het gebruikelijke aantal meters film, hij draaide in zeven weken in plaats van de acht die er minimaal voor een doorsnee film van deze omvang staan. Als lokatie koos hij Calais, waar hij zelf is opgegroeid, en waar de atmosfeer ideaal is als decor voor dit zo gewone en tegelijk zo opmerkelijke verhaal. Hij was bezeten, zoals alleen een jonge idealist bezeten kan zijn: niemand mocht een letter in zijn script veranderen, hij bepaalde de mise en scène. Maar hij is zo verstandig geweest om zich wel degelijk te realiseren dat hij z'n film voor een publiek maakte. 'Het is heel modieus om te zeggen dat je je niks van het publiek aantrekt', zei hij tegen een Frans filmtijdschrift. 'Zo denk ik er absoluut niet over. Maar ik maak het ze niet makkelijk. Ik wil wel dat de toeschouwer zich inspant om te begrijpen wat ik zeggen wil. Ik heb een moderne tragedie willen maken, een soort eigentijdse Oedipus. Maar ik heb de dingen heel gecomprimeerd verteld, zonder franje. Dan komt het op de essentie aan.'

Leonore van Opzeeland

Xavier Beauvois speelt de hoofdrol in de door hem zelf geschreven en geregisseerde film 'Nord'.

FILM IN 'T KORT

THE FIRM

De zomer is al lang geen komkommer-tijd meer in de filmwereld. In Amerika worden er zelfs met grote regelmaat recette-records gebroken in deze maanden. Een van de belangrijkste blockbusters van de afgelopen tijd was *The Firm*, nu ook in ons land te zien. Tom Cruise speelt een yup die, na een succesvolle rechtenstudie, de banen voor het uitkiezen heeft. Van veel wikken en wegen gaat hij in op het voorstel van een klein advocatenkantoor, dat hem in materieel opzicht het meest te bieden heeft. Die beoordelingsfout komt hem duur te staan. De firma doet zich namelijk voor als een grote, hechte familie, maar hoe wurgend die greep is, merkt de jonge jurist als hij begint te ontdekken dat hij in dienst is bij een stelletje malafide oplichters. Dan zijn zowel hij als zijn vrouw al zo ingekapseld in het geraffineerd opgezette

Jeanne Tripplehorn en Tom Cruise in 'The Firm'

netwerk waar de firma zich van bedient, dat ze het er ternauwernood heelhuids afbrengen. Gene Hackman is briljant in een kleine maar cruciale rol, let verder op Ed Harris als de informant die Cruise voor het eerst wijst op het wespennest waarin hij zich heeft gestoken. Cruise kon straks bij de Oscars wel weer eens hoge ogen gaan gooien, en dat is toch leuk voor een jongen die zich met pijn en moeite door zijn schooljaren heen heeft gestunteld doordat hij zwaar dyslectisch was. Regie was in handen van Sydney Pollack, die zich royaal revancheert voor zijn flop Havana.

JURASSIC PARK

Een beetje filmfan heeft natuurlijk likkebaardend de vele berichten verslonden die de première van *Jurassic Park* vooruit zijn gesneld. In Amerika worden elke week de recette-cijfers in het vakblad Variety vermeld: deze maand bereikte de film wereldwijd de magische grens van vijfhonderd miljoen dollar! En toch valt hij tegen. Het gegeven is fascinerend ge-

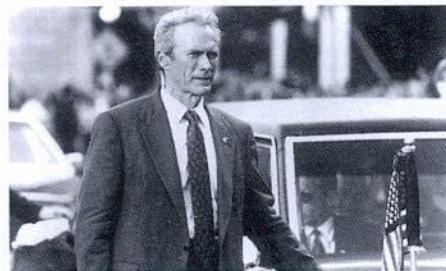
Sir Richard Attenborough, Laura Dern en Sam Neill in 'Jurassic Park'

noeg en de special effects slaan alles dat er op dit gebied tot nu toe is vertoond. Maar het oorspronkelijke verhaal is teruggebracht tot een hapklare brok voor een breed en niet al te snugger publiek en dat is jammer. Spielberg kan meer en is aan zijn naam verplicht om er meer van te maken dan alleen maar een spektakelstuk. In 't kort komt het hier op neer: een bezeten geleerde met geld teveel laat, met behulp van de modernste DNA-technieken, een als educatief bedoeld pretpark bevolken met dieren die miljoenen jaren geleden uitgestorven zijn. Een groepje deskundo's moet komen kijken en een wetenschappelijk oordeel geven over zijn experiment. Maar de boel loopt gigantisch uit de hand, want een mens mag niet ingrijpen in dingen die van hogerhand geregeld zijn. Sam Neill en Laura Dern spelen de wetenschappers, Jeff Goldblum is de geleerde die uitlegt waarom 't eigenlijk allemaal niet kan. Maar Spielberg heeft van hem niet meer dan een warrige karikatuur gemaakt, en zich geheel geconcentreert op zijn huizenhoge dieren. De paar smakeloze horror-grappen in het script maken het alleen nog maar erger. In Amerika is de film al bestempeld als 'Jaws on legs', maar dat is teveel eer: Jaws was eindeloos veel knapper van opbouw en boeide tot de laatste seconde. En vergeleken met *Jurassic Park* is E.T. van een adembenemende en poëtische schoonheid. Zo'n film zal Spielberg, ouder, wijzer en kennelijk ook inhaliger, wel nooit meer maken...

IN THE LINE OF FIRE

Een absoluut perfecte thriller maakte de Duitse regisseur Wolfgang Petersen met *In the Line of Fire*, waarbij hij kon beschikken over niemand minder dan de nu 62-jarige Clint Eastwood in de hoofdrol. 't Zou mij niet verbazen als ook Eastwood hiervoor genomineerd zou worden voor een Oscar. Hij speelt een agent van de geheime dienst, die der-

Clint Eastwood in 'In the Line of Fire'

tig jaar geleden moest toezien hoe president Kennedy voor zijn ogen werd neergeschoten (prachtig trucwerk!). Hij heeft zichzelf dat falen altijd verweten. Maar de geschiedenis dreigt zich te gaan herhalen tijdens de herverkiezingscampagne van de zittende president, want hij wordt opgebeld door een man die hem belooft dat ook deze president vermoord zal worden. Er begint een uitputtend en zenuwslopend kat- en muisspel, waarbij je als toeschouwer afwisselend de handelingen van de politiemann en van zijn sluwe, uitermate intelligente uitdager te zien krijgt. John Malkovich als de moordenaar, die vindt dat hij alle reden heeft om wraak te nemen op de geheime dienst, is een van de mooiste criminelen van de laatste jaren. Eastwood krijgt prima partij van Rene Russo als de vrouwelijke cop, die haar vermoeide collega de troost biedt die hij zo nodig heeft. Eastwood speelt ook nog jazzpiano, en een blik achter de schermen van zo'n campagne-circus is eveneens zeer opwindend. Enfin, 't kan niet op allemaal!

BAD LIEUTENANT

De Amerikanen hebben lang gearzeld voor ze *Bad Lieutenant* van Abel Ferrara uitbrachten en ook in Europa bestonden er de nodige reserves tegen de film. Niet zo gek, want in dit onthutsende relaas speelt Harvey Keitel een politiemann die alles doet wat zijn erecode hem verbiedt: hij drukt in beslag genomen drugs achterover omdat hij zwaar verslaafd is, hij gokt, hij vergriipt zich

Harvey Keitel in 'Bad Lieutenant'

aan vrouwelijke arrestanten, hij intimideert zijn minderen en hij verwaarloost zijn gezin. Pas als een jonge non, verkracht door twee junks, haar aanvallers blijkt te kunnen vergeven, begint er iets te dagen in het vertroebeld brein van de volledig dolgedraaide gerechtsdienaar. In het licht van de Rodney King-affaire is het begrijpelijk dat de Amerikaanse overheid niet blij is met dit soort ontluiserende rolprenten, maar tegelijk is een dergelijk verhaal natuurlijk een teken aan de wand. Ook 'Henry, Portrait of a Serial Killer' en de gangsterfilm 'Reservoir Dogs' waren lange tijd niet welkom in de Amerikaanse bioscopen, maar voor die films geldt precies hetzelfde: 't zijn razend knap gemaakte afspiegelingen van een zieke samenleving, semi-documentair van stijl en door hun intense zeggingskracht om bang van te worden. Keitel, die duidelijk in de bloei van zijn al lange carrière verkeert, overtreft zichzelf.

L.v.O.

WAAR LIGGEN DIE
SPORTKLEREN EIGENLYK?

rene

VOLGENDE OEN

Dit voorjaar kwamen op een middag twee mannen mijn erf op en begonnen vlug maar grondig de schuren en de bosjes te doorzoeken. Ze zagen dat ik door het raam naar ze stond te kijken en staken hun hand op. Goed volk dus. Ik ging naar buiten en vroeg: "Iets kwijt?" "Jonge koeien," antwoordde een van de twee. "Maar laat maar." Ik zag nu wie hij was, een verre buurman, boer Harm. Twee jaar geleden kwam hij hier een keer omdat zijn pauw was weggevoegen en toen hielp ik hem met vangen. "Onthou dit Pauka," zei hij destijds na afloop, "dat je een pauw nooit bij zijn staart moet grijpen." Hij had de pauw in zijn armen en ik liep er achter met de staart.

"Ik ga even deze trap op." Boer Harm wachtte mijn antwoord niet af en stommelde naar boven. "Kan een koe dan ...?" vroeg ik aan zijn rug, maar daar was hij alweer. "Ja Pauka," zei hij, "dat schijnt een koe te kunnen."

Zijn collega had intussen de bereklauwen doorzocht. Deze planten worden hier in de omgeving, samen met alle andere planten die geen akkergewassen of sierplanten zijn, aangeduid met de verzamelnaam 'vuil'. De collega rapporteerde dus: "Ook niets tussen het vuil." Ze knikten tegen elkaar en begaven zich,

bleek en bezweet en nors kijkend, naar hun trekker met aanhanger.

"Harm was gewoon even overspannen moet je maar rekenen," zei een andere buurman later. Hij vertelde me de voor-geschiedenis.

De koeien van Harm moesten ont-hoord worden en kregen daartoe een verdovingsprik. Terwijl ze uitgevloerd in de stal lagen werden hun beginnende hoorns plus de knobbels waar nieuwe uit zouden kunnen groeien, weggebrand. Daarna kreeg je altijd een heel tumult want koeien hadden, zoals mijn buurman zei, 'hoofdpijn' na zo'n operatie, dus daarom besloot Harm de pinken in nog verdoofde toestand naar de wei te brengen, waar ze toch naar toe moesten vanwege het voorjaar en ze bovendien niemand tot last waren als ze hard gingen loeien.

Zo gezegd zo gedaan. Op een platte kar reed hij zijn twaalf koeien naar het weiland en vleide ze daar in bewusteloze toestand in het gras.

Een uur later bereikte hem het bericht dat een voorbijganger zijn koeien dol had zien worden, waarbij ze een draadhek en een schutting vernielden om daarna met grote snelheid in diverse richtingen te verdwijnen. Sloten noch autowegen schenen hen te kunnen tegenhouden. Toen boer Harm bij zijn land kwam was er van de twaalf koeien niet een meer aanwezig.

Hij begon te zoeken in omliggende weilanden en kreeg bericht dat een van zijn dieren was gevonden in het hok van de hond Droef, een grote bouwvier die niet had kunnen verhinderen dat de koe door een gat van minder dan een meter hoog bij hem naar binnen was gekropen. Een andere koe werd aangetroffen in een bungalowtent, en een derde liep over een

stilstaande transportband een hooizolder op. In de buitenwijk van een nabijgelegen dorp was een koe het huis van een marineofficier binnengedrongen en stond daar in diens muntenverzameling.

Diverse keren heb ik deze zomer dit verhaal gehoord met daarbij het commentaar dat weinig dingen voor een boer zo stom zijn om te doen als verdoofde koeien in een weiland kieperen.

Er schijnen aangaande dieren bepaalde feiten te zijn die iedereen verondersteld wordt te weten.

Hedenmorgen zag ik op een wandeling langs de dijk een dode koe. Stijf en koud al, en volgens mijn hond ook al eng rui-kend. Meteen na thuiskomst belde ik met de betreffende boer. "Waar lag die koe?" Ik legde hem uit in welke bocht ongeveer. Nee, hij bedoelde hoog of laag op de dijk. Oh helemaal beneden. "Bij de sloot?" Ja, vlakbij de sloot. "Weet je niet," zei de boer, "wat je moet doen als je een koe dood naast een sloot ziet liggen?" Meteen de boer bellen dacht ik altijd. "Nee, meteen die koe in de sloot doen." Ah! Waarom dat? "Omdat de verzekering alleen betaalt bij een onge-luk, en verdrinken is een ongeluk."

Voor de komende maanden is het verhaal hier dus, hoe die stomme dingetjes een koe dood aan de slootkant liet liggen en toen een potje ging opbellen. Ik heb, ongeveer zoals dat bij het ganzenbord heet, boer Harms uit de gevangenis verlost en zit daar nu zelf te wachten op de volgen-de oen.

Tom Pauka

NIEUW TEKENWERK VAN KAMAGURKA

De Belgische tekenaar van strips en cartoons Luc Zeebroek, beter bekend onder het pseudoniem Kamagurka, produceert al jarenlang, in een verbluffend hoog tempo, het ene na het andere album. Onlangs verschenen er weer twee albums van zijn hand: 'Bert en enigszins Bobje' en (samen met Herr Seele) 'Cowboy Henk maakt kennis'. Deze Kamagurka is in Nederland bekender dan in België (Kamagurka: "In Amsterdam ben ik veel bekender dan in een willekeurige dorp in Vlaanderen; ik heb hier zelfs meer fans dan in Brussel."). Dat is ook niet zo verwonderlijk, want zijn strips en cartoons verschijnen in ons land in tal van kranten en tijdschriften (o.a. Vrij Nederland, HP/De Tijd, NRC Handelsblad, het muziektijdschrift Oor, enz.). Toch lopen niet alle lezers van de bladen waarin

hij publiceert over van enthousiasme voor zijn werk. Nu is dat toch maar zelden het geval met een cartoonist, bij Kamagurka is het zelfs vanzelfsprekend te noemen. Zijn absurdistische onzin is soms nauwelijks te volgen, regelmatig grof of plat, maar tegelijkertijd ook vreselijk geestig. Zulk tekenwerk moet dus wel tegenstrijdige reacties oproepen. Wie er niet door wordt gegrepen zal beslist geen album kopen van deze kampioen van de 'geniale onzin.' Kamagurka zal daar evenwel niet van wakker liggen, want er blijven fans genoeg over.

Kamagurka: 'Bert en enigszins Bobje' en (samen met Herr Seele): 'Cowboy Henk maakt kennis'. De Harmonie, Amsterdam 1993. 48 blz. resp f 12,90 en f 13,90. (WH)

ERIK DE BRUIN BEWEEES DE ATLETIEK GEEN DIENST

De discusswerper Erik de Bruin heeft geslikt en is gepakt. Goed, dat is het risico van het vak. Misschien heeft hij een ander middel genomen dan het zwangerschapshormoon HCG dat bij hem gevonden werd. Misschien heeft hij gewoon een foutje gemaakt of heeft zijn arts (John IJzerman, de voorzitter van de medische commissie van de bond) een verkeerde berekening gemaakt. Natuurlijk, het is ook een persoonlijke tragedie. Voor De Bruin was het leven discusswerpen, dat gold zelfs voor zijn hele familie. Van de ene op de andere dag veranderde het bestaan van De Bruin in een ruïne. Het ach en wee klonk alom en weinigen stelden nuchter vast dat je nu eenmaal tegen de lamp kunt lopen, als je risico's neemt.

Nee, schreven de meeste 'kenners', het is een schande wat de internationale federatie De Bruin aandoet. We weten toch dat de hele atletiek verziekt is en juist onze arme Erik pikken ze eruit. Wat een melodrama. Het is het argument van een automobilist die gepakt wordt omdat hij 160 kilometer per uur rijdt en die tegen de politie-agent zegt: 'Maar ik werd zojuist nog gepasseerd door iemand die zeker 200 reed en die laat u ongemoeid!'

■ Verwarring

Dat De Bruin alle hem ten dienste staande middelen (geen dope in dit geval) aanwendt om zijn atletiekleven voort te kunnen zetten, is zijn goed recht. Zoals het ook zijn recht is om een kort geding te beginnen tegen de bond. Mr. Schuman in Utrecht gaf hem waarachtig nog gelijk ook. Het was een van de vreemdste uitspraken die ooit is gedaan. Misschien was de raadsman van de KNAU iets te arrogant, te zelfverzekerd, misschien dacht de rechter dat hij internationaal furor zou maken met zijn tegendraadse en onlogische vonnis, hoe het ook zij hij gunde Erik de Bruin een overwinning 'met boter en suiker', zoals die het zelf wenste te noemen. Hij mocht de zondag erna zonder testosteron, epitestosteron en HCG aan de finale van de clubcompetitie meedoen.

Op dat moment had Erik de Bruin moeten zeggen: 'Natuurlijk doe ik niet aan zo'n flutwedstrijd mee, het ging me uitsluitend om mijn recht en dat heb ik gehaald. 'Maar De Bruin wilde het onderste uit de kan en toog naar Eindhoven. De verwarring die hij daar stichtte was enorm. Twaalf complete atletiekploegen stonden gereed om elkaar de Nederlandse verenigingstitel te betwisten, maar een dag eerder had de bond (KNAU) een fax uit Londen gekregen, waarin de internationale federatie dreigde met maatregelen tegen alle atleten die in dezelfde wedstrijd als De Bruin zouden uitkomen. De KNAU deelde kopieën van de fax uit en de meeste ploegen trokken zich prompt terug. Je kon maar beter het zekere voor het onzekere nemen.

■ Schade

Maar zijn Pyrrhus-overwinning bij de Nederlandse rechter maakte hem overmoedig en zijn doordraven in Eindhoven berokkende andere atleten en de Nederlandse atletiek in het algemeen enorme schade. Niet omdat een competitiefinale in duigen viel, want zo rampzalig was dat niet, maar vooral omdat zijn 'strijd' tegen bond en internationale federatie ook andere slachtoffers maakt.

Sinds De Bruin van deelname aan de wereldkampioenschappen werd uitgesloten geldt de Nederlandse atletiek als besmet. Zolang hij zijn straf blijft aanvechten, geldt de Nederlandse atletiek bovendien als hypocriet. En daar wordt een Ellen van Langen op aangesproken. 'Die zal ook wel niet zuiver zijn geweest in Barcelona'. 'Hoe was het mogelijk dat ze alleen met aquajogging Olympisch kampioene werd?' Dat soort insinuaties kwamen los door de affaire De Bruin.

Erik de Bruin

Ook Ellen van Langen zou in Eindhoven lopen. Het is toch krankzinnig, zei ze, dat hier een atleet mag uitkomen die positief is bevonden en dat onschuldigen zich moeten terugtrekken. De Bruin lijkt inderdaad niet te beseffen wat hij aandracht. Het was eerst de KNAU die een kapitale blunder maakte door te 'onthullen' dat hij groeihormoon had gebruikt (de volgende dag stonden de buitenlandse kranten er vol van), terwijl het om een veel onschuldiger preparaat ging. Groeihormoon was althans niet gevonden.

De discusswerper had grote verdiensten kunnen hebben voor de atletiek. Door te melden hoe het kwaad van de doping voortwoekert en wat er in detail allemaal wordt gerotzoooid. Hij is er natuurlijk volledig van op de hoogte. Hij beweert zelf binnen een uur in een sport-schoon alle 'middelen' te kunnen krijgen die gangbaar zijn. Maar De Bruin koos voor de minieme kans die hij zelf op voortzetting van zijn loopbaan had en hij wilde niet weten, dat hij de loopbaan van anderen daarmee bedoezelde.

Hans van Wissen

KOLONIALE OORLOG

De onverwerkte geschiedenis van Nederland

Toen ik nog op het gymnasium zat, wilde ik meevechten in Indië tegen de ploppers. Want die extremisten terroriseerden de bevolking van onze kolonie. Dat lasen we dagelijks in de krant. Dat zagen we wekelijks in het Polygoon-nieuws in de bioscoop. Dat vertelden ons de politici. Dat hoorden we iedere dag op de radio in de programma's voor onze jongens over zee. Dat hoorden we zondags in de kerk, als we Gods bescherming moesten afbidden voor onze jongens ver hier vandaan. Maar Indonesië werd onafhankelijk voordat ik de militaire dienst in moest. Weg kans om mee te vechten voor het behoud van onze kolonie.

Na mijn dienstitijd begon ik langzamerhand te begrijpen dat koloniale volken los wilden komen van hun Europese bezetters. En dat je op moest passen om die bevrijdingsbewegingen 'terroristen' te noemen. Want Nazi-Duitsland had in de Tweede Wereldoorlog de verzetsmensen in bezet gebied ook 'terroristen' genoemd. Dus bij begon te beseffen dat de Indonesiërs geen extremisten waren, maar dat zij net zoveel recht hadden om zich te bevrijden van hun bezetters, als de Nederlanders die zich in de Tweede Wereldoorlog wilden bevrijden van de Nazi's. En dat Nederland in Indonesië ook een bezettingsmacht was. Achteraf was het duidelijk dat wij belazerd en bedonderd waren geweest door de propaganda van de regering, politiek, pers en kerk in Nederland (die nu klungelig aan doet, maar toen zijn effect op het groot-

ste deel van de Nederlanders niet heeft gemist).

■ Verguisde overloper

En toch werden tot onze verbazing nu, ruim veertig jaar later, dezelfde propaganda-verhalen afgestoken door oudstrijders, door de Telegraaf en door politici van CDA en VVD. Die bloeiden weer op, van de zomer, toen Poncke Princen Nederland niet in mocht omdat hij destijds in de koloniale oorlog was gedeserteerd. Deze deserteur was overloper, landverrader en oorlogsmisdadiger, die de doodstraf had verdiend, zeiden zij. Volgens anderen heeft Princen nooit oorlogsmisdrijven gepleegd of Nederlandse militairen gedood. Voor hen is hij de man die terecht deze koloniale heroveringsoorlog afwees. En eerherstel

verdiend. Zij wijzen er op dat na de Tweede Wereldoorlog SS-ers en NSB-ers weer zijn opgenomen in Nederland. En Willy Brandt mocht na de oorlog Duitsland wel in, al had hij zich in 40-45 ook tegen zijn eigen land gekeerd. Evenals Prins Bernhard (vereerd door de oud-strijders), die toch ook tegen zijn eigen landgenoten heeft gevochten. En Raymond Westerling kreeg een Nederlands pensioen, terwijl hij 'standrechtelijke' executies heeft uitgevoerd op Celebes, waarbij duizenden Indonesiërs zijn omgekomen. In rechte kringen wordt het Nederlandse koloniale optreden hardnekkig 'politie actie' genoemd, die nodig was om het Indonesische volk te beschermen tegen terroristen. Een oud-officier zei deze zomer: "Wij zaten achter iedereen aan die terreur uitoefende op de bevolking in het gebied waar wij verantwoordelijk waren voor rust en vrede" (NRC/Handelsblad 18/8/93). Achteraf weten de meeste Nederlanders nu wel, dat er toen sprake was van een agressie-oorlog tegen dat Indonesische volk om de kolonie onder de duim te houden. Alleen is het allemaal niet zo simpel zwart-wit. Lang niet alle Indonesische militairen van toen waren nobele vrijheidsstrijders. Niet alle Nederlanders van toen geloofden de propaganda van de Nederlandse regering. Er werd wel degelijk tegen geschreven, gestaakt en geageerd. Een paar duizend dienstplichtigen weigerden naar Indië te gaan. En de dienstplichtigen die toen naar Indië werden gestuurd, hebben niet allemaal ingestemd met de terreur tegen het Indonesische volk. Tientallen zijn overgelopen. Lang niet alle Indiëgangers zijn nu nog ijzer-vreters van het kaliber Veteraan Ego of VVD-havik Weisglas, die blijven geloven in het onbevleete blazoën van het Nederlandse leger daar. Zij stellen het eigen ongelijk van toen ook nu nog voor als het grootste gelijk.

■ Agressie oorlog

Achteraf weten we dat het inderdaad een vuile agressie-oorlog was. Een koloniale heroveringsoorlog, waarbij minstens 200.000 Indonesiërs over de kling zijn gejaagd. En we weten dat er door Nederlandse militairen oorlogsmisdrijven en terreur-daden zijn gepleegd. We weten ook, dat deze oorlog is gewild door de doorslaggevende politici en hun meelopers in de politiek en de pers. De PvdA stemde er mee in om de sociale wetgeving (AOW e.d.) er door te krijgen. Het was een ordinaire koehandel tussen de KVP van Beel en de PvdA van Drees. Maar toentertijd zijn er toch maar tienduizenden mannen op afgestuurd, onder het mom van de goede zaak, waarin zij leerden geloven, mede door de patriottische preken van pers en politici, die beter hadden kunnen weten. Die dienstplichtigen werden met een vrome boodschap het mijnenveld van die koloniale oorlog ingestuurd. De propaganda van toen blijkt nu volksverlakerij te zijn geweest. We zijn bedrogen door eigen politiek en pers, met de opvatting dat Nederland een goede zaak

ARCHIEFFOTO'S SECTIE MILIT. GESCH. KL.

diende om die ploppers een lesje te leren. De tegenstanders van die oorlog slaagden er niet in om het Nederlandse beleid wezenlijk te beïnvloeden. Gelukkig werd de Nederlandse regering toen wel door de VS en door de VN tegengehouden. Anders was Nederland weggezakt in een onnodige, onrechtvaardige en eindeloze koloniale oorlog. Onder druk van het buitenland moest het Nederlandse parlement instemmen met de soevereiniteitsoverdracht. Daar was pas een twee-derde meerderheid voor te vinden, toen de minister van Buitenlandse Zaken Luns zijn zin kreeg en Nieuw-Guinea werd achtergehouden. Door die voortgaande kinderachtige pesterij tegen Indonesië werden de betrekkingen tussen beide landen onnodig voor vele jaren grondig verpest. Veel Nederlanders waren inmiddels de ogen geopend, maar het merendeel liet zich ook toen nog voor het karretje van Luns spannen. Totdat de VS ook aan deze onzalige beschamende Nederlandse politiek een eind maakte.

■ In de doofpot

Toch is het in Nederland nog steeds ongewenst om kritiek te leveren op wat er aan Indonesië is misdaan. Het moet in de doofpot blijven. In de andere koloniale mogendheden van Europa is het niet anders. Belgen geloven in het 'beschavingswerk' in Kongo. Ook Fransen en Britten kennen hun koloniale chauvinisme. Terwijl alle koloniale bezetters

per definitie misdrijven hebben moeten plegen om de kolonies onder de duim te houden. De legers van een bezettingsmacht kunnen ook niet anders dan terreur bedrijven wanneer ze buiten de eigen grenzen de bevolking van een ander land onder de duim proberen te houden. Dat is agressie en die wordt altijd veroordeeld door de geschiedenis. En dus kon ook Nederlands geschiedschrijver Lou de Jong niet anders doen dan in zijn geschiedschrijving melding te maken van de oorlogsmisdrijven die door

Nederlandse militairen in Indonesië werden bedreven. Dat lekte uit voordat zijn boek af was. De Jong moest onder druk van de ijzervreters-lobby het begrip 'oorlogsmisdaden' veranderen in 'contra-terreur-excessen'. Het sprookje mocht niet worden verstoord: de 'politieacties' waren nodig om die aardige mensen in ons Indië te beschermen tegen de terroristen. En het waren immers de ploppers die de terreur pleegden? Zij konden alleen bestreden worden met contra-terreur. Daarbij kwam het helaas wel eens tot 'excessen'. Aldus het sprookje waar teveel volwassenen in willen blijven geloven.

■ Nog niet verwerkt

Zo wordt de schuld aan misdaden tegen het Indonesische volk weggemasseed. Zo wordt het beschamende verleden omgepraat tot heldendom. Zo wordt de koloniale bezetting een beschavingsopdracht. Nederland heeft zijn koloniale verleden nog niet echt mentaal verwerkt. Er zijn nog te veel Nederlanders met een koloniale mentaliteit, zoals er in andere Europese landen ook nog te veel rassenwaan met superioriteitsgevoel leeft. En zo krijgt de mentale dekolonisatie geen kans door te dringen achter de oogkleppen van de verblinde ijzervreters met de dovemans-oren.

Karel Roskam

VRAGEN STAAT VRIJ

Het gesprek - op de legeringskamer, thuis - is geanimeerd, bij momenten een beetje spannend.

Plotseling zegt iemand wat geïrriteerd:

'Och, zo ben ik nu eenmaal'

Er valt een stilte.

Zou er iets gezegd zijn wat niet kon?

Zijn we te ver gegaan?

Iedereen pijnigt zijn hersens: Wat nu?

Wat zou je vriend, vriendin, maat, ouder willen zeggen met die vijf woorden: 'Zo ben ik nu eenmaal?'

En jij? Wat bedoel jij te zeggen als je die woorden in de mond neemt?

Bedoel je: Laat me met rust, je zit nu te dicht op mijn huid!

Bedoel je: Je hebt gelijk, maar dat wil ik niet toegeven!

Bedoel je: Wat ik nu zou moeten zeggen... dat durf ik zelf niet eens onder ogen te zien, laat staan erover praten!

Bedoel je: Ik weet best dat ik die eigenschap heb, maar... ik heb al zo vaak geprobeerd daar iets aan te veranderen... dat lukt me toch niet!

Of bedoel je een combinatie van wat hier staat?

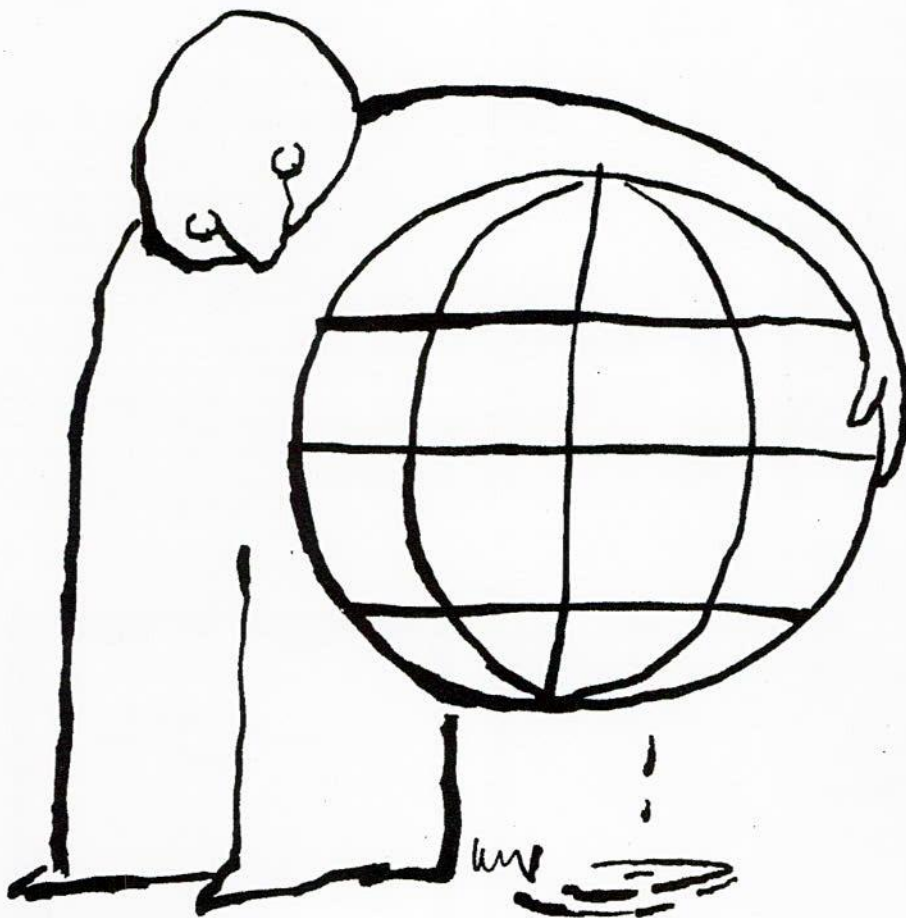
Of misschien iets heel anders?

Hoe zou het zijn als jij jouw bedoeling uitsprak in plaats van dat zinnetje?

Hoe zou zo'n gesprek dan verder gaan?

Hoe zou je dat vinden?

Steven

EGO PUZZEL

De oplossing van de puzzel in het septembernummer luidt als volgt: 1-kurkeik; 2-skister; 3-gireren.

Hieronder een puzzel waarbij de vier juiste woorden van elk zeven letters zowel horizontaal als vertikaal dienen te worden ingevuld. De omschrijvingen luiden als volgt: 1-vis; 2-slapen; 3-Europees land; 4-zoemden.

1		2		3		4
2						
3						
4						

Ontmoetingsweekend

Van 15 tot en met 17 oktober aanstaande zal de Humanistische Homo-Lesbische Werkgroep in samenwerking met het Humanistisch Verbond en de Driekant zijn 27-ste Ontmoetingsweekend houden.

In het weekend is plaats voor ongeveer 80 deelnemers, die mee kunnen doen aan diverse workshops. De 'doe'-workshops hebben thema's als massage voor mannen, een musical maken, en spelen met ontmoetingen; in de 'praat'-workshops zijn de onderwerpen onder andere contact maken, lesbische levenskunst, en homoseksualiteit op het werk.

Het weekend heeft een open sfeer en er zijn vele mogelijkheden om contacten te leggen. De deelnemers verblijven in 1-persoons kamers in een conferentieoord in de bossen.

Het weekend wordt gehouden in Heeze (bij Eindhoven). De kosten zijn, naar draagkracht, van f 145,- tot f 195,-. Voor inlichtingen en opgave kan men bellen met het Humanistisch Verbond, tel. 030-318145.

PAREL MARIE-LAURE BÉRAUD LAAT FRANSE CHANSON SCHITTEREN

Waar vroeger het chanson het boegbeeld was van de Franse muziekcultuur lijkt het heden ten dage, voorzover we dat vanuit Nederland kunnen beoordelen, een kwijnend bestaan te leiden. Zo nu en dan duikt er een artiest of artieste op die de muzikale erfenis van het chanson oppakt en er een eigenzinnige en originele invulling aan geeft. Er is er weer zo een. Marie-Laure Béraud is de naam. Geboren in Lyon uit een Duitse moeder en een Franse vader, inmiddels moeder van een vierjarig zoontje, woonachtig in Brussel en naar het schijnt veel op reis in Europa. Op die manier snoof ze veel inspiratie op die ze muzikaal verwerkte en neerlegde in een schitterend album: *TURbigo* 12-12.

Béraud's aandacht voor het chanson is opmerkelijk, omdat ze nog vrij jong is. Ze heeft klaarblijkelijk, anders dan haar generatiegenoten, niet het popidoom opgepakt en haar creativiteit daarop botgevierd. Nee, ze greep terug op een eigen Franse muziektraditie, het chanson.

De oriëntatie op andere muziekvormen van de Anglo-Amerikaanse pop is iets wat de laatste jaren steeds meer opgeld doet. In Frankrijk hebben artiesten als 'Negresses Vertes' en 'Mano Negra' andere, meer volkse restanten van de muziektraditie in hun repertoire verwerkt. De grenzen van de popmuziek lijken in Europa opnieuw getrokken te worden. De opkomst van de wereldmuziek heeft de oren van veel Westerse popliefhebbers geopend voor andere geluiden dan de gitaren en drums van Engelse en Amerikaanse popbands. Muzikale klanen uit Afrika en Latijns Amerika kruisen veel vaker het pad van de muziekliefhebber. Zelfs megasterren als Paul

Simon en David Byrne flirten voortdurend met muziek van deze continenten.

■ Europese wortels

Tegelijkertijd grijpen muzikanten uit continentaal Europese landen steeds vaker terug naar hun eigen muzikale wortels. De sporen van de Duitse 'Liedermacher'-traditie worden door Duitse artiesten als Westernhagen en Herbert Grönemeyer samengebracht met het popidoom.

In Nederland komt er steeds meer waardering voor de eigen volkse muzikale traditie van levensliederen en smartlappen. Zo heeft voormalig popmuzikant Jan Rot zich opgeworpen voor de revalidatie van het levenslied en sluit hij artiesten als Jacques Herb, Corry Konings en Pierre Kartner in de armen.

Lang hadden popmuziekliefhebbers een afkeer van de eigen inheemse muziektradities, dat was de muziek van je ouders. Nu, met het ouder worden van de pop-

muziek lijkt de afkeer van het volkse muzikale erfdeel steeds meer tot het verleden te horen. Immers, de ouders van nu zijn vaak de popliefhebbers van de jaren zestig.

■ Hysterie rond 'huismus'

De jonge Française Marie-Laure Béraud lijkt in ieder geval weinig last te hebben van een afkeer van de chansontraditie die in het na-oorlogse Frankrijk tot bloei kwam. Met name in de jaren vijftig was het Franse chanson een genre dat het hart van de Franse Jean en Marie Modaal sneller deed kloppen. Met name Edith Piaf, die de bijnaam huismus kreeg, was mateloos populair bij het Franse volk. Toen zij in 1963 op de Parijse begraafplaats Père Lachaise ten grave werd gedragen was er sprake van een ware volkshysterie. De klanken van monumentale chansons als 'Milord' en 'Non je ne regrette rien' liggen sindsdien bestorven op de frêle lippen van de legendarische Piaf.

Andere namen van overleden vertolkers die onverbrekelijk met de historie van het Franse chanson zijn verbonden zijn George Brassens, Charles Trénet, Boris Vian, de Belg Jacques Brel, Serge Gainsbourg en Yves Montand. De laatste stierf in 1992. Op zijn begrafenis konden talloze prominente Fransen ontwaren, van volkshysterie was echter geen sprake. Het chanson was inmiddels salonfähig geworden. 'De zingende proletariër was allang een meneer geworden', zo schrijft Philip Freriks in zijn Parijsgids 'Neem nou Parijs'. Freriks vervolgt: 'De hysterie van 1963 rond het graf van de zingende huismus was als het ware de doodsnik van een uitstervende klasse geweest.'

■ Piaf en Dietrich

Sterren als Leo Ferré, Jean Ferrat, Barbara en Georges Moustaki slagen er heden ten dage nog maar in beperkte mate in om een jong publiek aan zich te binden. Nieuwe vertolkers van het Franse lied hebben het chanson geïnfec-teerd met elementen uit de pop- en de rockmuziek die in Frankrijk aanvanke-lijk werd aangeduid met 'le yé yé'. Belangrijke exponenten hiervan zijn Patrick Bruel, Vanessa Paradis, Bashung, Niagara, de Zwitser Stephan Eicher en Patricia Kaas.

Op haar CD *TURbigo* 12-12 blijft de jonge Marie-Laure Béraud dicht in de buurt van de chansontraditie. Ze leent nauwelijks uit het rockidoom zoals veel van haar tijdgenoten. Ze tovert in de

dertien stukken op haar debuutalbum onmiskenbaar een cabaretsfeer tevoorschijn, waarin de sporen van Edith Piaf maar ook van Marlène Dietrich herkenbaar zijn. Toch heb je op geen enkel moment het idee dat je in een nostalgisch experiment verzeild bent geraakt. Béraud's chansons, waarvan ze de teksten voor het grootste deel zelf schreef, zijn onmiskenbaar van deze tijd. Van de dertien stukken op het album zijn er elf in de Franse taal gesteld. Daarnaast bevat de CD Béraud's versie van the blues-klassieker *As the Years Go Passing By*, en een lied, *Foolish Heart*, waarin zowel in het Engels als het Duits wordt gezongen. Hierin doet Béraud, wellicht vanwege de Duitse taal, het meest aan Dietrich denken.

■ Intiem en intens

Het donkere stemgeluid van Marie-Laure maakt, in combinatie met een sobere instrumentatie, *TURbigo 12-12* tot een intiem en intens album. Walsjes en tango's met een karakteristiek accordeongeluid, Spaanse gitaar en contrabass roepen zo nu en dan een vrolijke o la la sfeer op. In andere liedjes klinken ze dreigend mysterieus en ingehouden, daarna weer uitgelaten. In 'Ma Muse' klinken Arabische invloeden door, terwijl in 'Sous les Tables' en 'Tout M'est Egal' weer een funkinvloed te horen is. Qua muzikale richting laat Béraud zich misschien nog wel het best vergelijken met de Nederlandse 'La Pat' en de Belg Guido Belcanto.

De teksten, vrijwel allemaal door Béraud geschreven, hebben thema's tot onderwerp die uit de chanscontraditie rijkelijk bekend zijn, maar ook hieraan geeft Béraud een eigen, soms brutale invulling. Als tekstdichtster ontpopt ze

Marie-Laure Béraud

TURbigo 12-12

zich als een romantisch personage, dat op zoek is naar liefde, hartstocht en intimiteit. Ze vindt ze bij tijd en wijle, echter niet voor lang. 'Sans Lendemain' verhaalt over een vrouw die bedient en zingt in een bistro waar zeelieden komen en gaan, maar zelden blijven. Een andere verliest zich in een tango die de laatste blijkt te zijn. In 'Sous les Tables' laat Marie-Laure ons weten dat menig amoureux avontuur begint met wederzijds beencontact onder tafels. Ze mag dan wel lief en romantisch ogen, Béraud weet waar Abraham de mosterd haalt. 'Tout M'est Egal' handelt over een vrouw die opgewonden wordt over de bewegingen en de geur van een man.

■ Juwelenkistje

Het album is geproduceerd door de Engelsman Chaz Jankel. Jankel is oud lid van Ian Dury en The Blockheads en scoorde in 1980 een hit met 'Ai No Corrida'. Het is een verdienste van Jankel dat hij niet voor een gladdere pop-

productie heeft gekozen en het eigen karakter van Béraud als uitgangspunt heeft genomen.

Een belangrijk deel van de muzikanten die Marie-Laure Béraud begeleiden op *TURbigo 12-12* in afkomstig uit België. Ze kwam met hen in contact via Arno Hintjens, de kleurrijke Belgische zanger, ex-voorman van de legendarische Belgische band T.C. Matic. Arno is de levenspartner van Marie-Laure.

Als je in ogenschouw neemt dat Marie-Laure een Franse vader, een Duitse moeder en een Belgische vriend heeft, dan kan alleen de conclusie luiden dat haar album *TURbigo 12-12* wortelt in de Europese cultuur. Begin september deed ze Amsterdam aan voor een optreden op de UIT-markt. Kort daarvoor zag ik haar optreden in Keulen in 'das Smuckkästchen', een piepklein muziek-keldertje. Daar leerde ik dat je in een klein juwelenkistje vaak de mooiste parels vinden kan.

Paul Rutten

Verklikker

Van de Israëlisch-Arabische auteur Emile Habiebi (in 1990 onderscheidden met de Palestijnse staatsprijs voor cultuur en in 1992 met de Israëlische staatsprijs voor literatuur) verscheen medio dit jaar 'De wonderlijke lotgevallen van Sa'ied de Pessoptimist'.

Deze Sa'ied is een 24-jarige man die als verklikker werkt voor de Israëlische geheime dienst. Voluit is zijn naam. Sa'ied Aboe an-Nahs al-Moetasja'il. Het

laatste gedeelte, al-Moetasja'il, betekent Pessoptimist, een samentrekking van de woorden pessimist en optimist. Met zijn argeloosheid en een voorgewende grenzeloze domheid weet Sa'ied al stuntelend lange tijd de gevaren het hoofd te bieden.

Wanneer hij evenwel in juni 1967 gehoor geeft aan een radio-oproep, een witte vlag op het dak van zijn huis te plaatsen, belandt Sa'ied in de gevangenis. De oproep was uitsluitend bestemd voor de Arabieren op de Westoever. De in Haifa woonachtige Sa'ied, een stad in het hart van de staat Israël, wordt er daarom van beticht een opstand te hebben willen uitlokken tegen de staat.

In deze wonderbaarlijke wederwaardigheden van Sa'ied weet Habiebi de lotgevallen te weerspiegelen van heel de Palestijnse bevolking in Israël. Habiebi heeft tevens kans gezien van deze anti-held Sa'ied een figuur te maken die uitstekend past naast de soldaten Svej (Jaroslav Hasek) en Ivan Tsjonkin (Vladimir Vojnovitsj). Emile Habiebi: *De wonderlijke lotgevallen van Sa'ied de Pessoptimist*. Ambo/Baarn, Novib/Den Haag 1993. 163 blz. f 27,50. (WH)

Maffia

Palermo, de hoofdstad van Sicilië, is door de Italiaanse schrijver Leonardo Sciascia eens als volgt omschreven: 'In deze stad komt het vuilnis tot je knieën en de maffia tot je adamsappel'. De Franstalige Marokkaanse schrijver Tahar Ben Jelloun be-

vestigt in zijn verhalenbundel/roman 'De blinde engel' impliciet deze aanduiding van zijn

Italiaanse kollega. In veertien verhalen doet Tahar Ben Jelloun verslag van een reis die hij door het zuiden van Italië maakte op verzoek van de Italiaanse krant Il Mattino. Deze reis leverde een macht aan indrukken op, die hij terugbracht tot deze veertien op zichzelfstaande verhalen met steeds de maffia (Sicilië), de camorra (Napels) of de ndrangheta (Calabrië) in de hoofdrol. Maar deze roman over de 'maffia' is nauwelijks fictie. 'Je kunt zelfs stellen dat het om de werkelijkheid gaat, die vaak waanzinniger en onvoorspelbaarder is dan alle fictie', schrijft de auteur in zijn inleiding.

Een prachtig verhaal is 'Weduwe Courage'. Maria Rosa is de vrouw van een paardenslager, die na het vermoorden van haar man een civiele procedure start tegen de vermeende moordenaars en dat ernstig moet bezuren. Door het beginnen van de procedure laten, bij alle ellende, ook haar kinderen haar nog in de steek. Deze verwijten haar te hebben gesproken: 'Jij hebt gepropt. Jij hebt het verbond verbroken. Je hebt meer vrouwen gesteld in spreken dan in zwijgen. Maar hier wordt alles zwijsend geregeld'. Een schitterend boek! Tahar Ben Jelloun: *De blinde engel*. De Geus/Breda, Krikak/Leuven 1993. 203 blz. f 34,50 (WH)

Samenwerking

Het begrip 'duurzame ontwikkeling' staat, sinds de publikatie van het Brundtland-rapport *Onze Gemeenschappelijke Toekomst*, volop in de belangstelling. Onder duurzame ontwikkeling wordt alom begrepen de armoede uit te bannen, de welvaart rechtvaardig te verdeelen en natuur en milieu te behouden. Een appél dat steeds meer aanhang krijgt. Dit bleek bijvoorbeeld tijdens de vorig jaar in Rio de Janeiro gehouden VN-top (UNCED), waar niet alleen regeringen maar ook niet-gouvernementele organisaties (NGO's) - wetenschap, sociale bewegingen, bedrijfsleven - aanwezig waren. In Nederland werden de afgelopen jaren, op dit terrein, twee netwerken opgericht: de Alliantie voor Duurzame Ontwikkeling (ADO) in 1989 en het platform Brazilië in 1990. Sinds begin dit jaar zijn deze twee organen opgegaan in het Platform Duurzame

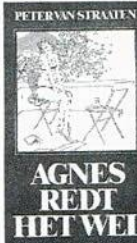
Ontwikkeling. In 'Duurzame ontwikkeling, Duurzame samenwerking?' beschrijft en analyseert de milieukundige Bas Arts deze samenwerkingsverbanden. Hij legt in deze publikatie de nadruk op de alliantievorming tussen organisaties van de milieu-, Derde Wereld- en vredesbeweging. Uit zijn studie blijkt dat sociale bewegingen niet 'van nature' tot samenwerking geneigd zijn, noch elkaars concurrenten zijn op de 'chari-markt'. Samenwerking komt met name tot stand op grond van inhoudelijke overwegingen op de korte en 'economisch' kosten-baten-analyses op de wat langere termijn. Deze studie is eigenlijk alleen interessant voor mensen die actief zijn in de diverse sociale bewegingen.

Bas Arts: *Duurzame ontwikkeling, Duurzame samenwerking?* Studiecentrum voor Vredesvraagstukken, Postbus 9108, 6500 HK Nijmegen 1993. 173 blz. f 27,50. (WH)

Agnes

Van de hand van tekenaar/schrijver Peter van Straaten verscheen net voor de zomer het zevende (!) Agnes-boek: 'Agnes redt het wel'. In dit boek de laatste lotgevallen uit het 'slordig' leven van Agnes (het feuilleton dat - nog steeds - wekelijks in Vrij Nederland verschijnt). Dit deel begint (uiteraard) waar het vorige, *Dappere Agnes* eindigde: de dag na de viering van haar veertigste verjaardag. Ze neemt zich voor een dikke streep te zetten onder het verleden. Het moest nu maar eens afgelopen zijn 'met alle onzekerheid, het gejeremieer, het slappe gezwalk. Een sterke vrouw ging ze worden, nu ze de veertig gepasseerd was. Iemand op wie je kon bouwen'. Maar ook een beetje een mysterieuze vrouw, 'zo een voor wie iedereen altijd een beetje bang is. (...) Het liefst mannen'. Dit laatste voornemen weet Agnes niet te praktiseren, want reeds na 'een aardige knipoog' ligt glazenwasser Ton Hardenberg bij haar in bed. Natuurlijk passeren weer vele oude bekenden de revue, zoals haar vriendin Bea (ook nog steeds zoekende), Titus, haar werkgever en vriend, studio-eigenaar Max en niet te vergeten haar bijna zestien jaar oude zoon Daniël. Met het gegeven dat Daniël een vast vriendinnetje heeft kan Agnes vast leven. Meer moeite heeft ze met het feit dat Daniël haar niet alles meer vertelt (bijvoorbeeld dat Karin bij

hem is blijven slapen terwijl Agnes weg was). Ook haar oude vlam Arthur, van wie gedacht werd dat hij definitief uit Agnes' leven was verdwenen, staat ineens weer, ontredder, op de stoep. Er komt echt een ommekeer in haar bestaan wanneer haar baas/vriend Max verongelukt en Agnes aan het roer komt te staan van de onderneming. Een heerlijk boek om er zomaar even tussendoor te lezen.

Peter van Straaten: *Agnes redt het wel*. De Harmonie, Amsterdam 1993. 160 blz. f 22,50. (WH)

Malcolm X

De radicale, Amerikaanse zwarte leider Malcolm Little, beter bekend als Malcolm X, is bijna dertig jaar na zijn dood weer helemaal terug. Niet het minst, in ieder geval in Nederland, door de deze zomer uitgebrachte film van Spike Lee over het leven van Malcolm X. Malcolm Little werd in 1925 geboren en groeide op in East Lansing, Michigan. Als tiener verhuisde hij naar de zwarte ghetto's van Boston en New York, waar hij in toenemende mate een crimineel gedrag ging vertonen. Hij was twintig toen hij werd gearresteerd voor een overval en in de gevangenis belandde. Daar kwam hij in contact met de Nation of Islam, een zwarte reli-

gieuze beweging. Malcolm vervolgde, zoals zoveel andere aanhangers van de Nation of Islam, uit woede over de aanranding van de Afrikaanse identiteit van zijn voorouders, zijn ooit door blanken bedachte achternaam door de meest anoniem klinkende hoofddletter, de X. Malcolm ontwikkelde zich tot een verklaard tegenstander van de geweldloze tactiek en integratiepolitiek van de beweging voor burgerrechten. Als gevolg waarvan hij diametraal tegenover iemand als bijvoorbeeld Martin Luther King kwam te staan. Hij verwierf, met zijn bevechten van de racistische onderdrukking van de zwarten en de plundering van met name Afrika, meer vijanden dan aanhangers. Toen hij in 1965 de anti-racistische beweging in de VS wilde uitbreiden

werd hij vermoord. Het eerder dit jaar uitgegeven boekje 'Malcolm X spreekt' bevat, naast fragmenten uit andere toespraken, zijn (vertaalde) lange verhandeling over de Afro-Amerikaanse geschiedenis. Uit deze controversiële geschiedenis komt Malcolm X toch vooral tevoorschijn als een gedreven bijgenaam voor een groter zelfbewustzijn van de zwarten. **Malcolm X spreekt. Over de Afro-Amerikaanse geschiedenis.** EPO, Berchem (Verspreiding voor Nederland: De Geus, Breda) 1993. 99 blz. f 25,-. (WH)

Grandioze roman

Ergens in het begin van zijn roman 'De man die verliefd werd op de maan' laat de Amerikaanse schrijver Tom Spanbauer zijn hoofdpersoon/verteller zeggen, dat dit 'Een gek verhaal (is) over gekke mensen, verteld door een gek'. En toen ik het boek - dat me bijna 400 pagina's en vele avonden in z'n greep had gehouden - dicht sloeg, dacht ik: dat is waar, en natuurlijk ook niet waar, die Spanbauer is wel een heel grandioze 'gek'. De verteller van het verhaal is een bi-seksuele halfbloed,

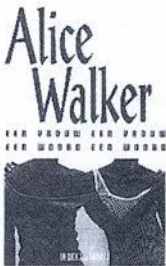

Buiten-In-De-Schuur genaamd, die tot z'n tiende jaar dacht dat ie 'Jij-Daar' en 'Kom-Hier-Jongen' heette. Hij groeit op in het roze geschilderde Indian Head Hotel, een bordeel in het stadje Excellent in Idaho. De bordeelhoudster Ida Richilieu, die twintig jaar burgemeester was van Excellent - vóór de Mormonen kwamen - en die ook de geschiedenis van het stadje bijhoudt in haar dagboeken, voedt de jongen op. Ze wordt daarin bijgestaan door een paar al even kleurrijke figuren, zoals de bloedmooie Alma Hatch, die 'altijd praatte over harten vol liefde, warme bronnen, whisky, opium, kolderkruid, neuken en over vogels, libellen en bijna alles wat maar vleugels had'. En Dellwood Barker, die ook 'praatte over whisky en opium en kolderkruid en neuken' en over 'dat de meeste mensen niet anders doen dan zichzelf het verhaal vertellen van wie ze zijn. Praatte over zijn paard, Abraham Lincoln, en over zijn hond, Metafoor. Maar waar Dellwood Barker het allermeest over praatte was de maan' (en vooral het sprookje van de Wilde Maanman). Verder zijn er 'achterlijke' Verdomde Dave en zijn Verdomde Hond, de Chinese

dokter Ah Fong, sheriff Rooney Jachtseizoen, de Indiaanse sjamaan Uileveer en de zwarte gebroeders Wisdom, die als rondtrekkend gospelkwartet bij de ruimhartige Ida optreden, waarna de gruwelijke strijd met de aartsconservatieve Mormonen pas goed losbarst. Met deze schets van sfeer en personages moet ik volstaan, omdat in dit korte bestek onmogelijk de hele roman is samen te vatten. Bovendien is dit bizarre, ruige en hartstochtelijke verhaal, boordevol liefde, humor en wijsheid, op verschillende niveaus te lezen. Kortom, een der meest fantasierijke en boeiendste boeken die ik de laatste tijd las. **Tom Spanbauer: De man die verliefd werd op de maan.** Agathon/Unieboek, Houten 1993. 399 blz. f 39,90. (FS)

Sterke Vrouwen

Acht jaar geleden schreef ik in deze rubriek over de verhalenbundel *Verliefd en verloren* van Alice Walker (geb. 1944). De auteur was toen net wereldberoemd geworden door Steven Spielberg's verfilming van haar roman *De kleur paars*. In haar 'vroegere' verhalen werd de dubbele gehechtheid van zwarte vrouwen bijzonder raak en gevoelig verwoord. Het waren scherpe, maar met mededogen getekende portretten van vrouwen als slachtoffers van mannen en Walker zocht naar de oorzaken van hun machteloosheid. Ook in al haar latere romans sneed deze strijdbare auteur zware thema's aan, zoals incest in *De kleur paars* en vrouwenbenedictenis in *Het geheim van de vreugde* (EGO april '93). Tijdens haar voortdurende onderzoek naar man-vrouw- en zwart-wit-verhoudingen schreef ze ook verhalen over sterke zwarte vrouwen, die merendeels verschenen in het Amerikaanse Ms. magazine. Vertaald door Irma van Dam bracht In de Knipscheer ze vorige maand uit in een bundel onder de titel 'Een vrouw een vrouw, een woord een woord' (oorspronkelijke titel

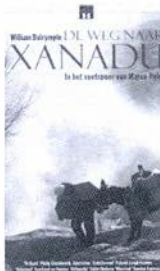

You Can't Keep a Good Woman Down). Veertien prachtige verhalen over liefde en vriendschap, seksualiteit en spiritualiteit, verkrachting en abortus, pornografie en overspel, verteld met zoveel humor en hartstocht dat je blijft lezen, hoe schokkend en beschamend ze vaak ook zijn. Bewustmakende doordenkers ook, die met gemak een aantal (mannelijke) zekerheden op los-

se schroeven kunnen zetten! **Alice Walker: Een vrouw een vrouw, een woord een woord.** In de Knipscheer, Amsterdam 1993. 220 blz. f 32,50. (FS)

Briljant reisverhaal

In de reeks Hollandia Reisverhalen, onder redactie van Boudewijn Büch en Peter van Zonneveld, verschenen al meer dan dertig avontuurlijke verslagen. Een van de meest verrassende daarvan is ongetwijfeld de eerder dit jaar uitgebrachte vertaling (door Liesbeth Swildens) van William Dalrymple's 'De weg naar Xanadu: In het voetspoor van Marco Polo'. 'Ik had dus afgesproken om een reis van ruim negentienduizend kilometer te maken door een gevaarlijk, onherbergzaam gebied waarvan een groot deel blijkbaar nog steeds ontoegankelijk was voor buitenlanders, met twee reisgenoten waarvan de één me totaal vreemd en de ander totaal van me vervreemd was. Ik had wellicht beter naar de dokter kunnen gaan, maar ik ging naar een reisbureau en kocht een ticket naar Jeruzalem'. Aldus besluit de Schotse geschiedenisstudent William Dalrymple (Trinity College, Cambridge) om Marco Polo's dertiende eeuwse Zijderoute-expeditie ruim zeshonderd jaar later nog eens over te doen. Vertrekpunt is weer het

Heilig Graf in Jeruzalem, waarvan een flesje heilige lampolie dient te worden overgebracht naar (nu de ruïne van) het zomerpaleis van Koebelai Khan in Xanadu, in het oosten van de Mongoolse steppe boven Peking. Via Cyprus, Syrië, Turkije en Iran reist Dalrymple met de uiterst kordate Laura naar Lahore en daarna verder met Louisa door Pakistan en van West naar Oost door heel China. Deze ongelooflijk belezen en bijzonder geestige verteller, laat je de meest avontuurlijke en leerzame reis van je leven meeleven ... lekker in je leunstoel. Een veelbelovend debuut dat reikhalzend doet uitzien naar zijn volgende onderneming. **William Dalrymple: De weg naar Xanadu.** Hollandia, Baarn 1993. 272 blz. geïll. (27 foto's en 9 kaarten). f 39,50. (FS)

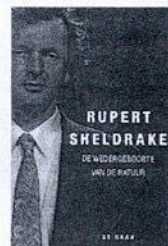
Levende aarde

Misschien was Rupert Sheldrake wel de meest curieuze van de zes hooggeleerde deelnemers aan Wim Kayser's spraakmakende VPRO-programma 'Een schitte-

rend ongeluk'. Deze zomer verscheen in Nederland zijn nieuwste boek 'De wedergeboorte van de natuur' (1991, vertaald door Vivian Franken).

In zijn inleiding vertelt Sheldrake hoe hij, tijdens meer dan twintig jaar onderzoek in Cambridge, Maleisië en India naar de ontwikkeling van planten, steeds weer werd gefascineerd door de wisselwerking tussen dood en regeneratie. Verdergaande studies brachten hem er toe om de levende natuur te gaan begrijpen in termen van inherente herinnering, zoals beschreven in zijn boeken *Een nieuwe levenswetenschap* en *De tegenwoordigheid van het verleden*. Deze visie stond haaks op de wetenschapsopvatting van de laatste drie eeuwen, die de natuur als iets levenloos was gaan zien, dit in tegenstelling tot de zienswijze van onze vroegste voorouders tot aan de 17e eeuw. De mechanistische theorie over de natuur, die leidde tot haar uitbuiting en onze hightech-maatschappij, is inmiddels op vele terreinen achterhaald gebleken. Op ideeën van bewijsbaarheid en voorspelbaarheid volgden inzicht in spontaniteit en chaostheorie.

De statische wereldmachine wordt weer een creatieve evolutionaire kosmos. En dat heeft verstrekkende gevolgen: er ontstaat een nieuw soort wetenschap, een nieuwe opvatting van religie en een nieuwe relatie tussen de mensheid en de rest van de levende wereld. Het denkbeeld van de aarde als levend organisme - nog altijd heel gewoon bij Indianen, Aborigines e.a. natuurvolk - zal leiden tot een revolutionaire 'vergroening' van onze politieke, sociale en economische opvattingen. Ook vindt er, aldus Sheldrake, 'een verschuiving plaats van humanisme naar animisme, van een visie waarin uitsluitend de mens centraal staat naar een visie waarin de wereld een levend geheel is. We zijn niet op een of andere manier superieur aan Gaia (de levende aarde, FS), we leven in haar en zijn van haar leven afhankelijk'.

Over de wortels, de aard en de gevolgen van deze belangwekkende ontwikkeling gaat dit buitengewoon stimulerende boek. **Rupert Sheldrake: De wedergeboorte van de natuur.** De Haan/Unieboek, Houten 1993. 217 blz. geïll. f 37,50. (FS)

Wim Heij
Frank Spoelstra

BEGRIIP

Over het weigeren van een visum voor de ex-dienstplichtig soldaat Princen, is bijna alles wel gezegd en geschreven. Hij deserteerde in onze laatste koloniale oorlog en liep over naar de vijand om te strijden voor de onafhankelijkheid van Indonesië. De meerderheid van ons parlement liet informeel weten dat hem geen toegang tot ons land moest worden verleend. De minister van Buitenlandse Zaken moest derhalve de aanvraag voor een visum weigeren. Hij vroeg ons begrip te hebben voor de beslissing, omdat zo'n bezoek veel emoties zou veroorzaken bij onze oud-strijders.

Een kind kan bij het bestuderen van onze jongste geschiedenis tot de conclusie komen dat het onderdrukken van de vrijheidstrijd van Indonesië een verkeerd beleid was. Voor velen in de politiek is dat besluit dan ook een zwarte bladzijde in onze naoorlogse geschiedenis. De huidige CDA- en VVD-kamerleden willen het hoofd fier houden, door de ex-dienstplichtig soldaat te vernederen. Dat is wat politiek voor velen zo huichelachtig maakt. Het zou oprecht zijn te stellen dat onze laatste koloniale oorlog een onjuiste politieke beslissing was. Voor de oud-strijders, en in het bijzonder voor de nabestaanden van hen die het grootste offer brachten, is dat hard, maar wel eerlijk.

Thans gaan regelmatig oud-strijders met vakantie naar de Gordel van Smaragd. Ze worden allervriendelijkst ontvangen door hun voormalige vijand. De CDA- en VVD-politici zijn voor een goede verhouding met het Soeharto-bewind, ondanks dat daar de mensenrechten worden geschonden. De economische belangen wegen zwaarder. De ex-dienstplichtig soldaat echter verzet zich ook nu consequent tegen dat onrecht.

Wat dus onderbelicht is gebleven in het nieuws zijn de gevoelens van degenen die zich ook nu weer schamen voor de handelingen van het parlement. Natuurlijk mogen de oud-strijders trots zijn op hun medailles, omdat ze uitvoering gaven aan een politieke opdracht destijds. Voor het standpunt van de christen-democraten en liberalen, met hun schijnheilige argumenten tegen dit bezoek, heeft geen zinnig mens enig begrip.

Cor Out

CARTOONS VAN AREND VAN DAM OVER VOORMALIG JOEGOSLAVIË OM ER HET VREDESWERK MEE TE STEUNEN

Vorige maand liet het Interkerkelijk Vredesberaad (IKV) een briefkaartenboekje verschijnen met 24 cartoons van Arend van Dam over voormalig Joegoslavië. Het boekje heet 'We stonden erbij en keken ernaar' en kost f 10,-. De opbrengst komt ten goede aan IKV-projecten ter ondersteuning van vredesinitiatieven in voormalig Joegoslavië zoals:

- projecten met jongeren en scholierenuitwisselingen;
- steun aan beeldend kunstenaars ('penselen voor vrede');
- zomeruniversiteiten voor studenten uit de Balkanregio over religie, nationalisme en conflictoplossing;
- politieke en praktische steun voor gemeenten die zich verzetten tegen oorlog en nationalisme;
- hulp aan vredesgroepen en onafhankelijke media in voormalig Joegoslavië.

De tekeningen in deze uitgave - waarvan er ook een aantal dit jaar in EGO verschenen - werden door Arend van Dam belangeloos afgestaan.

Het boekje is te bestellen bij het IKV, Postbus 85839, 2508 CN Den Haag, tel. 070-3507100, fax 070-3542611. Giro 282432 t.n.v. Stichting Beheer IKV-projecten, Den Haag, o.v.v. 'Joegoslavië-projecten'.

NATUURKALENDER 1994

Het is al vele jaren goed gebruik om in een herfstnummer van EGO aandacht te vestigen op de nieuwe kalender van de Vereniging Natuurmonumenten. Zoals gewoonlijk is het weer een schitterende kalender met dertien bijzonder sfeervolle kleurenfoto's, ditmaal van natuurfotograaf Wim Weenink uit Apeldoorn. Uiteraard zijn alle opnamen gemaakt in de terreinen van Natuurmonu-

menten en Weenink's liefde voor zijn onderwerpen straalt je tegemoet. Naast fraaie landschapsfoto's en plantencomposities heeft hij veel jonge dieren vastgelegd, zoals het nieuwsgierige vosje op het schutblad, de jonge wilde zwijnen en het edelhert met jong. Maar ook het fel ogende bunzingkopje en het diepzinnig turende steenuiltje drukken we hieronder af. Deze laatste kleine roofvogel in-

spireerde vormgever Jaap Drupsteen bij zijn ontwerp van het nieuwe honderd gulden biljet, dat de snip gaat vervangen. En als we het dan toch over geld hebben: ook met de aanschaf van deze prachtige kalender ondersteunt u het natuur- en milieubeschermd werk van Natuurmonumenten! De groot formaat kalender kost f 22,50 incl. porto (leden f 17,50) en is te bestellen bij de Groene Winkel van Natuurmonumenten, Noordereinde 60, 1243 JJ 's-Graveland, tel. 035-559911.

Raadslieden – waar en wie

Bureau	Naam	Telefoon bureau	Telefoon huis
't Harde	L.J.H. (Lex) Beekers	05255-8109	038-212656
Oirschot	I.L. (Immy) Beijer	073-881000, tst. 1564	
Seedorf	J. (Jacques) van den Blink	09-4942817510, tst. 2285	09-4942848629
Nunspeet	J. (Jan) den Boer	05771-1341, tst. 2492/2498	03210-18934
Rotterdam	K. (Klazien) van Brandwijk-Wiltjer	010-4539911, tst. 341/381	03480-14787
Arnhem	E.Y. (Ellen) Bremer	085-718911, tst. 335	08308-21867
Den Helder	C.C. (Tineke) Dekker-Hundling	02230-52089	02991-3525
Utrecht	M. (Metske) Dekkinga	030-366444/45	033-803142
Steenwijk	A.B. (Adri) van Deurzen	05210-15422, tst. 2643	05220-62273
Den Helder	J. (Joop) Flokstra	02230-56820	072-641080
Seedorf	R.P. (Rob) Geene	09-48917510, tst. 2285	09-4942812470
Den Helder	J.J. (Jaap) Geuze	02230-52089	075-703705
Assen	W.A. (Bart) Hetebrij	05920-58499	05947-13608
Weert	C.H. (Kees) van der Hilst	04950-82811, tst. 702	013-425425
Ede	A.H.T. (Ad) Hornis	08380-81826	030-937808
Harderwijk	I.P. (Irma) Jacobs	03410-23911, tst. 3114/3215	03417-58156
Blomberg	F.G. (Frits) van der Kolk	09-4952358150 of 09-495235509259	09-4952356621
Hohne	B.J.T. (Ben) van der Linden	09-4950518642, tst. 249	09-4950514322
Schaarsbergen	J.J. (Joan) Merens	085-532774	085-629745
Utrecht	B.M. (Beernoud) Moojen	030-366444/45	035-234907
Stolzenau	J.G.J. (Jan) Nauts	09-495761704290	09-495761687
Woensdrecht	V.J.B.M. (Vincent) Peeters	01646-92911, tst. 2654	01640-47215
Amersfoort	K.S. (Kees) Roza	033-607051	020-6323785
Nijmegen	P.W.M. (Peter) Samwel	080-276911, tst. 154/196	080-563833
Schaarsbergen	G. (Gerard) Snels	085-533377 of 532774	080-229069
Breda	J.W.F. (Jan) Sulman	076-273341	076-872688
Vught	J.E.M. (José) Verheyen	073-881000, tst. 1564	080-239840
't Harde	G.J. (Gerrit) Vlietstra	05255-8000, tst. 8109/8108	05250-3791
Rotterdam	M.C. (Mart) Vogels	010-4539341/281	033-952099
Hoofdraadsman	W.H. (Wim) Heij	03404-14436	05210-13657
Stafradsman	F. (Frank) Spoelstra	03404-14436 of 20906	05709-2575
Coornherthuis (raadsman)	M.J. (Marias) van Dorp	03404-14060	035-232142
(raadsvrouw)	C. (Carine) van Hinte	03404-14060	01727-13248
(raadsman)	J.M. (Joost) van Langen	03404-14060	08370-10205
(raadsvrouw)	M. (Marijke) van der Stigchel Wijngaard -	03404-14060	08382-1675

